

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІНФОРМАЦІЙНИХ І ПРИКЛАДНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ

ФЕДУН ВІКТОРІЯ СЕРГІЇВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри
інформаційних систем
управління, д-р екон. наук,
професор
Ольга АНІСІМОВА
« ____ » _____ 20__ р.

**ІНФОРМАТИЗАЦІЯ АРХІВНОГО ПРОСТОРУ ЯК ВИЯВ
КОМУНІКАТИВНОГО ХАРАКТЕРУ ІНФОРМАЦІЙНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

Спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Науковий керівник:
Галина ЛУКАШ, д-р філол. наук,
професор кафедри
інформаційних систем управління

Оцінка: ____ / ____ / ____
(бали за шкалою ЕКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця – 2024

АНОТАЦІЯ

Федун В. С. Інформатизація архівного простору як вияв комунікативного характеру інформаційного суспільства. Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2024. 64 с.

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі висвітлено історію становлення, загальний стан, проблеми та основні періоди розбудови інформаційного архівного простору України. Визначено роль архівного простору у формуванні культурної пам'яті в умовах цифрової трансформації. Охарактеризовано поняття та складники інформаційної діяльності в архівній сфері, законодавчі документи та основні стандарти з досліджуваної проблеми. Показано досвід зарубіжних вчених щодо цифровізації архівних документів. Розглянуто основні напрями інформаційного забезпечення та надання інноваційних цифрових послуг користувачам архівних установ відповідно до потреб сьогодення та ризиків часу. Досліджено й узагальнено досвід інформаційно-комунікативної діяльності архівних установ та їх представлення у соціокомунікативному просторі України. Встановлено соціокультурні та економічні аспекти інформатизації архівного простору як вияву комунікативного характеру інформаційного суспільства.

Ключові слова: інформатизація архівного простору, інформаційно-комунікативна діяльність, комунікативний характер інформаційного суспільства, архівний інформаційний ресурс, комунікативний інформаційний простір.

Дод. 1. 1 табл., 7 рисунків. Бібліограф: 47 найм.

SUMMARY

Fedun Victoria Sergiivna. Informatization of the archival space as a manifestation of the communicative nature of the information society. Specialty 029 "Information, library and archival affairs», Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024. 64 p.

The qualification (bachelor's) thesis highlights the history of formation, general condition, problems and main periods of development of the information archival space of Ukraine. The role of archival space in the formation of cultural memory in the conditions of digital transformation is determined. Concepts and components of information activity in the archival sphere, legislative documents and basic standards on the investigated problem are characterized. The experience of foreign scientists in the digitization of archival documents is shown. The main directions of information provision and provision of innovative digital services to users of archival institutions in accordance with the needs of today and the risks of time are considered. The experience of informational and communicative activities of archival institutions and their representation in the socio-communicative space of Ukraine has been studied and summarized. The socio-cultural and economic aspects of the informatization of the archival space as a manifestation of the communicative nature of the information society have been established.

Keywords: informatization of archival space, information and communication activity, communicative character of information society, archival information resource, communicative information space.

Add. 1. 1 table, 7 figures. Bibliographer: 47 jobs.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. АРХІВНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА СЬОГОДЕННЯ	10
1.1 Історія архівної справи в Україні	10
1.2 Термінологія основних понять з архівознавства	12
1.3 Впровадження стандартів ЄС в архівній справі України	14
1.4 Система державних архівних установ України	15
РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАТИЗАЦІЯ АРХІВНОГО ПРОСТОРУ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ.....	21
2.1 Інформатизація архівного простору України.....	21
2.2 ІТ-технології та цифровізація документів в архівних установах України..	24
2.3 Вебсайти державних архівів України як інструмент онлайн-комунікації..	27
2.4 Зарубіжний досвід цифровізації архівного простору.....	30
2.5 Інтеграція України у світовий інформаційний архівний простір: досягнення та проблеми.....	34
РОЗДІЛ 3. КОМУНІКАТИВНИЙ ХАРАКТЕР ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ АРХІВНОГО ПРОСТОРУ	38
3.1 Інформаційно-комунікативна сфера діяльності архівних установ	38
3.2 Основні напрями, форми та засоби комунікативності в інформаційному архівному просторі.....	40
3.3 Формування та збереження культурної пам'яті та національної ідентичності в умовах цифрової трансформації – місія архівних установ України	45
3.4 Взаємодія бібліотек, музеїв, архівів у комунікаційному просторі України	50
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ.....	54
ДОДАТКИ	59

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

ІС – інформаційні системи

МРА – Міжнародна рада архівів

НАФ – Національний архівний фонд

ЦДАГО – Центральний державний архів громадських об'єднань та українців

ЦДАЕА – Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів

ЦДАМЛМ – Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України

ЦДЕК – Центральний державний електронний архів

ЦДІАК – Центральний державний історичний архів у Києві

ВСТУП

Актуальність дослідження. Об'єктивні закони розвитку інформаційного суспільства, глобалізація та інтеграція України у світовий інформаційний простір, політика демократизації, впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій вимагають збереження культурної спадщини нації, історичної пам'яті, сприяють формуванню інформаційного архівного простору та забезпечення якісного оперативного доступу до історико-культурної інформації. Розбудова інформаційного архівного простору є особливо актуальною для України, потребує нагальної цифровізації з огляду на світові тенденції. Нині актуальним є формування світової бази знань і системи відкритого інформаційного обміну між суб'єктами інформаційного архівного простору, забезпечення відкритого доступу до цифрової національної спадщини, автентичності електронних документів, надійності баз даних.

З розвитком цифрового суспільства архіви як установи, що акумулюють інформаційні ресурси поколінь, пов'язуючи минуле із сьогоденням, постають у новій іпостасі: нині це не просто будівлі, де фізично зберігаються стоси документів, а потужні інформаційні центри, що привертають увагу суспільства [6, с. 80]. Актуальність науково-дослідної теми обумовлена появою інформаційно-комп'ютерних технологій, у зв'язку з чим виникає нова інформаційно-комунікативна система, яка формує власну культуру спілкування, базуючись на віртуальних технологіях та інтернеті, які замінюють пряму комунікацію і формують свій специфічний тип соціуму – інформаційно-комунікативний. Таким чином, дослідження розвитку інформатизації архівного простору як вияву комунікативного характеру інформаційного суспільства, становлення інформаційної мережі галузі, входження до глобального інформаційно-комунікаційного суспільства є актуальною проблемою.

Однак, у сфері інформатизації архівного простору як вияву комунікативного характеру інформаційного суспільства існує ряд проблем. Це такі: недоліки кількості інформаційних систем (ІС), що використовуються, відсутність

уніфікованості списків кодів, можливості інтеграції ІС у центральну інформаційну систему, недостатня стандартизація процесів, дотримання міжнародних стандартів ISO та уніфікованих технологічних вимог.

Аналіз досліджень. Проблемі інформатизації архівних установ як важливих сховищ національно-культурної спадщини, питанню комунікативного характеру інформаційного архівного простору, вивчення їх місця і ролі у соціальних комунікаціях, присвячено чимало наукових конференцій, семінарів. Питання трансформації діяльності архівів під впливом новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, вивчення різноманітних аспектів комунікативної теорії інформатизації культури, освіти, суспільства є важливим напрямом дослідження впливових зарубіжних та вітчизняних наукових шкіл. Поняття та види інформаційної діяльності архівів вивчали О. Мітюков, Н. Христова, Г. Папакіна та інші. Сучасні тенденції та етапи розвитку інформатизації архівного простору в Україні досліджували українські вчені: Л. Афанасьєва, П. Божук, В. Боряк, Л. Дубровіна, А. Киридон, С. Кулешов, І. Матяш, С. Шемаєв та інші.

Питання управління маркетинговою діяльністю архівної установи, аспекти традиційних та новітніх форм використання архівної інформації у системі взаємодії «споживач-архів» аналізують І. Дідур та Л. Ковальська [11].

Тему організації роботи архівних установ в умовах цифрового суспільства, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій із застосуванням інструментів формування віртуального інформаційного простору архівів досліджували такі українські науковці: О. Гаранін, Я. Калакура, Ю. Ковтанюк, Л. Левченко, А. Хромов та інші.

Представники світової архівної спільноти (К. Гарг, Л. Д. Грасіозо, К. Лоббе, Б. Маріянович, Г. Станчич, Д. Форментон, К. Хегарті та інші) у своїх дослідженнях приділяють увагу вивченню управління архівами, цифрового архівування, створення вебархівів, аудіовізуальних архівів, побудови цифрових архівів на основі хмарних обчислень.

Мета дослідження: дослідити процес інформатизації архівного простору та визначити його вплив на комунікативний характер інформаційного суспільства.

Завдання дослідження: аналіз сучасних тенденцій інформатизації архівів; вивчення впливу інформатизації на збереження та доступ до архівних матеріалів; визначення ролі та основних напрямів діяльності архівних установ у формуванні комунікативного інформаційного простору; важливості впровадження інноваційних інформаційних технологій та перспектив подальшого комунікативного розвитку архівних установ.

Об'єкт дослідження – процес інформатизації архівного простору як цивілізаційна парадигма сучасного соціуму в умовах глобалізації і соціальний процес – комунікативність, інформаційно-комунікативний вплив на діяльність архівних установ в інформаційному суспільстві.

Предмет дослідження – процеси та механізми, через які інформатизація архівного простору впливає на комунікацію в інформаційному суспільстві.

Методи дослідження. У дослідженні було використано ряд загальнонаукових методів: логічний, інституційний, аналітичний, хронологічний, порівняльний, функціональний, бібліометричний тощо. Для з'ясування специфіки розвитку архівної справи, дослідження її джерельної бази використано методи аналізу та синтезу інформації, хронологізації та персоналізації, методи джерелознавства (наукової евристики, класифікації, критики джерел та ін.); під час аналізу міжнародних наукометричних баз даних (Web of Science, Scopus) – методи наукознавства (бібліометричний аналіз); реалізовано порівняльний метод у дослідженні соціально-комунікаційних послуг архіву; для обробки зібраної інформації використано методи логічного узагальнення та класифікації; ретроспективний метод дозволив встановити закономірності розвитку архівної інформації та з'ясувати потреби сучасних споживачів. Контент-аналіз було застосовано для огляду поточних національних

і міжнародних наукових робіт з архівознавства та соціокомунікації, а також офіційних вебсайтів, сторінок у вікіпедії та соціальних мережах.

Наукова новизна роботи полягає у виявленні специфіки інформаційної діяльності архівів та можливості відкритого доступу до документів, з'ясуванні перспектив розвитку довідково-інформаційної діяльності державних архівів України з використанням ІТ-технологій, трансформації ролі архівних установ з огляду на необхідність розбудови колекцій електронних ресурсів.

Розглянуто окремі аспекти нових форм обслуговування віддалених користувачів (відкритий доступ та ін.), окреслено тенденції розвитку сучасних моделей наукової комунікації та комунікативного характеру інформаційного суспільства. Підкреслено важливість подальшого розвитку міжнародної співпраці, впровадження інтерактивних проєктів, інноваційних сервісів у діяльність архівного простору України.

Апробація результатів дослідження. За результатами кваліфікаційної роботи надруковано статтю:

Федун В. С. Роль бібліотек, архівів, музеїв у формуванні комунікативного інформаційного простору. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Випуск 16. Том 1 / ред. кол. М. І. Прихненко (голова) та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. Вип. 16. Т. 1 с. 155-158.

Структура роботи: кваліфікаційна (бакалаврська) робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури із 47 позицій. У роботі 1 таблиця, 7 рисунків, є додаток.

РОЗДІЛ 1

АРХІВНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА СЬОГОДЕННЯ

1.1 Історія архівної справи в Україні

Знання про архіви, як і самі архіви, зародилися давно, однак наукового характеру вони набули в країнах Західної Європи у XVIII ст., в Україні – в середині XIX ст. Історія архівної справи в Україні є складовою і невід’ємною частиною української історії. На формування та організацію архівної системи в Україні впливало багато чинників та викликів часу, це і війни, революції, зміни адміністративного устрою, економічні кризи та відбудови, пандемія.

Як свідчать документи, перший державний орган управління архівною справою в Україні було створено за доби Центральної Ради [16]. Ним став Бібліотечно-архівний відділ Департаменту мистецтв Генерального секретарства справ освітніх (з січня 1918 р. – Народного міністерства освіти УНР). Відділ розробляв основні напрями архівної реформи: створення Національного архіву, розширення доступу до архівної інформації, повернення українських документів з російських архівів. Віхою в архівному будівництві було створення у 1923 р. Центрального архівного управління (Укрцентрархіву). Визначальними принципами його були: законодавче закріплення державної власності на архівні документи, централізація архівної справи, створення Національного архіву Української Держави. Зміни в адміністративно-територіальному поділі України зумовили перебудову мережі архівних установ. 1932 р. у зв’язку з ліквідацією округ і утворенням областей проведено реорганізацію мережі архівних установ. Упродовж вісімдесятих років XX ст. остаточно викристалізувалася структура центрального органу управління архівною справою і мережа архівних установ України. Цей період увійшов в історію як застійний, проте в галузі архівного будівництва він позначився важливими зрушеннями: було поліпшено умови зберігання Державного архівного фонду, технічного оснащення архівів; створено

лабораторії і групи для ремонту, реставрації і мікрофільмування документів, удосконалено науково-довідковий апарат архівних фондів; розширено використання архівної інформації; зміцнено міжнародні зв'язки Головархіву.

Із здобуттям Україною незалежності помітно посилився інтерес і до архівознавства – наукової системи і спеціальної галузі історичної науки, яка трактує архівну справу як частину розвитку науки і культури, один з напрямків державного будівництва. Змінилася й назва Головархіву та його організаційно-правовий статус: з 2010 р. – Державна архівна служба України (Укрдержархів). У цей період здійснено важливі заходи щодо реформування архівної справи, її демократизації і деполітизації: створення сучасної правової бази, формування на цій основі Національного архівного фонду, розширення доступу до архівних документів, розгортання наукових досліджень в галузі архівознавства і документознавства, організації діяльності архівних установ на засадах господарювання, подальшого розвитку її системи й мережі [16]. Головною метою діяльності Укрдержархіву є впровадження засад державної політики у профільній сфері, що сприяє демократичному розвитку України, задоволенню інформаційних потреб суспільства і держави шляхом забезпечення: реалізації конституційних прав, основних свобод та законних інтересів кожної людини; досягнення світового рівня в розвитку архівної справи; рівного доступу до інформаційних ресурсів суспільства, зокрема, архівних інформаційних ресурсів; надання якісних та комплексних архівних (інформаційних) послуг тощо.

Першим проявом демократизації архівної справи в Україні, наближення її до світових стандартів, доступу та використання інформаційних ресурсів стало масове розсекречування архівних документів. Для дослідників відкрилися фонди об'єднань та партій української еміграції, карально-репресивних органів царської Росії, СРСР. Уперше доступними стали архівні документи про драматичні періоди історії України: колективізації, голодомору, депортацій, масових репресій, особові фонди видатних діячів України – жертв тоталітарного режиму. На початку ХХІ ст. змінилася проблематика використання

Національного архівного фонду України (НАФ України), що виявилось у дослідженні раніше заборонених або «не перспективних», «не актуальних» тем.

Ера інформатизації внесла радикальні зміни в життя людства, у тому числі в діяльність архівних установ України. Сьогодні в умовах цифрової трансформації важливим завданням є розвиток відкритого архівного простору, забезпечення широкого доступу до архівних ресурсів. Належне представлення інформаційних ресурсів є одним з пріоритетних напрямів державної політики в сфері інформатизації, задоволення конституційних прав громадян на інформацію, побудови відкритого демократичного суспільства.

Таким чином, на початок ХХІ ст. вихідним положенням концепції комп'ютеризації архівного простору стало створення можливостей доступу до інформації і представлення архівних ресурсів в інтернеті на кількох рівнях. Загалом розвиток інформаційних технологій досягнув таких рівнів, що дозволив значно прискорити переведення змісту документів з паперових на електронні версії за допомогою цифрових технологій, прискорити обмін інформацією і надав можливості конвертації інформації з будь-яких технологічно застарілих баз даних до новітніх, розширивши можливості обігу інформації та її обміну.

1.2 Термінологія основних понять з архівознавства

Глобальні зміни в парадигмі наукового знання на межі ХХ і ХХІ ст., формування інформаційного суспільства істотно вплинули на стан архівознавства, зумовили коригування його інтелектуального інструментарію, розширення зміни характеру зв'язків з іншими науками. Відбувається міждисциплінарна інтеграція архівознавства з іншими галузями історичної науки, які складаються з комплексу взаємопов'язаних знань та сприяють розробці науково-методичного підґрунтя інноваційної діяльності архівів. Зміни технологічних пріоритетів поглибили наукові зв'язки архівознавства з документознавством, археографією, джерелознавством тощо. Спорідненість інтересів установ гуманітарного спрямування впливає із самого визначення

предмету архівознавства. Архівознавство набуло значення системи знань про архіви, комплексної науки, що вивчає історію архівістики та формування архівних фондів і з'ясовує її тенденції та закономірності, розробляє теоретичні, правові та методичні питання, досліджує типо-видовий склад та інформаційний потенціал архівної спадщини [24, с. 126–127].

Відповідно до Закону України «Про національний архівний фонд та архівні установи» архів – це установа чи структурний підрозділ, що забезпечує облік і зберігання архівних документів, використання відомостей, що в них містяться, та формування Національного архівного фонду, здійснює управління, науково-дослідну та інформаційну діяльність у сфері архівної справи і діловодства [31].

В основних правилах роботи архівів термін «архівна справа» визначається як «комплекс організаційних, науково-методичних та технологічних заходів, що забезпечують створення за єдиними методологічними та методичними засадами взаємопов'язаних інформаційних технологій в архівній справі, формуванні національних архівних інформаційних ресурсів» [27, с. 223]. Отже, у сучасній професійній термінології поняття архів має два основні значення:

1. Організаційно-упорядкована сукупність архівних фондів, колекцій, документів, створюваних і використовуваних інформаційних технологій, довідкового апарату, баз даних, утворених в діяльності установ, підприємств, організацій, окремих осіб.

2. Соціальна інституція (спеціалізована установа), що забезпечує потреби суспільства в ретроспективній документній інформації шляхом надання архівних документів, організуючи їх зберігання та користування ними.

Однак, стрімка побудова інформаційного суспільства зумовила суттєві зміни в архівознавстві та появу понять «електронний документ», «електронні інформаційні ресурси», «віртуальний архів», «технотронні архіви», «бізнес-архіви», «усна історія/архіви», «архівна україніка» тощо. Сутність понять інформаційної, науково-інформаційної, інформаційно-аналітичної діяльності державних архівів досить ґрунтовно висвітлено у працях Н. Меньківської [25–

26]. Формування та функціонування поняттєвого апарату з організації використання архівної інформації та користування архівними документами, визначення змісту цих понять розглядає В. Ляшенко [23].

1.3 Впровадження стандартів ЄС в архівній справі України

Запорукою високої якості інформаційних продуктів та надання послуг є дотримання та використання стандартизації в документально-інформаційній справі, що є своєрідним відображенням об'єктивних законів еволюції матеріалів, технічних засобів та інформаційно-комунікаційних технологій виготовлення інформаційних продуктів та надання послуг. Правильне описування, представлення та використання архівної інформації на належному рівні вбачається у розробленні та впровадженні міжнародних стандартів. Імплементация в Україні міжнародних стандартів є необхідною умовою для переходу до європейського та світового простору, який відбувається в нашій країні досить повільно.

Сьогодні важливим чинником процесу гармонізації міжнародних стандартів є адаптація національної термінології в сфері архівної справи та керування документаційними процесами до міжнародної термінологічної системи. Серед чинних стандартів з архівної справи: ДСТУ 2732.2004 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять», деякі стандарти з описування архівних документів (стандарти ISAAR (CPF), їх технологічні відповідники ISDAH, ISDF, ISF, EAC, EAD), стандарти у сфері збереження архівних документів (ISO 11799: 2003, ISO 16245:2009, ISO 14416:2003). Необхідною умовою для розвитку міжнародних комунікацій у галузі архівної інформації, створення інформаційних масивів архівних документів довідкового характеру є впровадження в Україні комплексу дескриптивних стандартів МРА (Міжнародної ради архівів), які взаємопов'язані та доповнюють один одного.

Нагальною потребою є розроблення в Україні перспективного плану гармонізації та впровадження всіх міжнародних дескриптивних стандартів,

перегляд концептуальних підходів до формування єдиного архівного інформаційного простору, насамперед, через створення інтегрованих систем архівів, орієнтованих на інтернет. З викладеного видно, що законодавством України визначена пріоритетність впровадження міжнародних стандартів, дотримання міжнародних правил та процедур стандартизації [29].

В Україні здійснюється інформаційне забезпечення користувачів науково-технічною інформацією, але за відсутністю чіткого державного управління і координації діяльності ще не забезпечено умови формування інтегрованого ресурсу для належного супроводження наукової та науково-технічної діяльності. Відсутня система та фінансове забезпечення стандартизації та міжнародного співробітництва в галузі науково-технічної інформації.

Пізнати інформаційно-комунікативний розвиток сучасного соціуму поза процесами глобалізації майже неможливо, так як глобальні процеси асоціюються з розвитком інформаційно-комунікативних технологій, які прискорюють економічний розвиток та сприяють укріпленню інформаційного світу [9].

1.4 Система державних архівних установ України

З поняттям архівної системи тісно пов'язані поняття система архівних установ, під яким розуміють ієрархічно структуровану сукупність архівних установ, і мережа архівних установ як сукупність архівних установ, розташованих на певній території. Архівна система – це сукупність основоположних принципів організації архівної справи, способів і технологій її ведення, що забезпечують цілісність і скоординованість функціонування архівної галузі. Архівна система має конкретно-історичне значення і є похідною від суспільно-державного ладу, політичного устрою, національно-культурних традицій тієї чи іншої держави, регулюється відповідними законодавчими актами і функціонує в її правовому полі. Визначальними критеріями класифікації архівних установ є їх видова приналежність і форма власності. Система архівних установ України включає: уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері архівної справи та діловодства, державні архіви,

науково-дослідні установи, архівні підрозділи в галузі архівознавства, державних наукових установ, музеїв і бібліотек, архівні підрозділи органів державної влади і місцевого самоврядування, державних і комунальних підприємств, установ і організацій та архівні підрозділи об'єднань громадян, релігійних організацій, а також підприємств, установ та організацій, заснованих на приватній формі власності, приватні архіви. Головною ланкою системи архівних установ України є державні архіви [15].

Особливо цінні й унікальні документи та колекції, зосереджені у сховищах Центральних державних історичних архівів у Києві та Львові [36-38]. У Центральному державному історичному архіві у Києві (ЦДІАК) (бере свій початок з 1852 р.) зібрано колекції документів з колишнього архіву при Університеті Св. Володимира в Києві, Всеукраїнського центрального архіву давніх актів, частина фондів Центрального архіву революції в Харкові та Київського обласного історичного архіву. ЦДІАК зосередив у своїх фондах документи 1369–1917 рр, що містять інформацію про перебування українських земель у складі Литовсько-Руської держави, під владою Литви і Польщі, зародження українського козацтва, його боротьбу за національне визволення і державність. Важливими документними збірками є: архів Коша Запорозької Січі; документи Генеральної військової канцелярії, Малоросійських колегій; архіви релігійних установ, зокрема Канцелярії київського митрополита, Києво-Печерської лаври; матеріали науково-технічного, історичного та культурних товариств. У фондах цензурних установ зберігаються документи, пов'язані з виданням та поширенням творів Т. Шевченка, Л. Українки, І. Франка, М.Коцюбинського. Гордістю архіву є фамільні фонди Ханенків, Максимовичів, Терещенків, Грушевських. Певну специфіку має Центральний державний історичний архів України у Львові (заснований 1939 р.) як Центральний державний архів давніх актів на базі Львівського архіву давніх актів. Тут представлено найстарішу гродську книгу Львова 1382-1389 рр., фінансово-адміністративні книги, рукописні хроніки В. Зиморовича, Я. Юзефовича та ін.

Колекції документів містять інформацію про становище західноукраїнських земель у складі Речі Посполитої, під час Визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького. Унікальну цінність мають колекції карт і планів Львова XVI-XVII ст. Окремий розділ становлять документи з історії західноукраїнських земель періоду їх перебування у складі Австро-Угорської імперії. Реліквіями є документи, пов'язані з діяльністю Т. Шевченка, М.Шашкевича, І. Вагилевича, Я. Головацького, М. Драгоманова, І. Франка, М. Павлика, В. Гнатюка, М. Грушевського.

Скарбницею документів і пам'яток новітньої політичної історії України є Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки (ЦДАГО) [38], створений 1991 р. на базі Партиїного архіву Інституту історії партії при ЦК КПУ. Зважаючи на те, що Компартія України за доби тоталітаризму контролювала всі сфери суспільного розвитку, її документна спадщина є важливим джерелом даних з української історії 1920-1980-х рр. 1993 р. з архіву Служби безпеки України до Центрального державного архіву громадських об'єднань були передані судово-слідчі документи, що є важливим джерелом інформації про трагедію карально-репресивних акцій проти українського народу.

Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів (ЦДАЕА) (засновано в Києві 1932 р.). Унікальність архіву полягає у збиранні, обліку і зберіганні аудіовізуальних документів, що дозволяють простежити, зокрема, прогрес у галузі аудіо- та відеотехніки. У фондах архіву збереглися контратипи портретів Т. Шевченка, портретні і групові фотографії І. Франка, Л. Українки, М. Грушевського, М. Лисенка, М. Заньковецької, багатьох політичних діячів, сподвижників українського відродження, зокрема В. Винниченка, С. Петлюри, П. Скоропадського. Зібрані у фондах архіву документи віддзеркалюють історію розвитку народного господарства України, будівництво промислових підприємств, електростанцій, модернізацію сільського господарства, здобутки у сфері науки, освіти, культури та мистецтва. Кінофотодокументи зафіксували багатьох діячів української культури – А. Бучму, О. Вишню, О. Довженка,

Л. Курбаса, П. Тичину, А. Малишка, В. Сосюру, М. Рильського, Ю. Яновського; видатних учених – А. Кримського, В. Вернадського, Б. Патона.

Виразну специфіку має Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва (ЦДАМЛМ) України, заснований 1968 р. для збирання, зберігання документів і використання архівної інформації з історії української культури, літератури і мистецтва. Архів комплектується документами установ культури і творчих спілок та документами особового походження діячів літератури і мистецтва. Особливість ЦДАМЛМ України зумовлена й тим, що переважну більшість його фондів становлять особові фонди відомих діячів літератури та мистецтва: П. Тичини, А. Головка, О. Гончара, П. Панча, М. Рильського, В. Сосюри, Ю. Яновського, В. Еллана-Блакитного, Ю. Смолича, А. Малишка.

1989 р. у Харкові було створено Центральний державний науково-технічний архів України для зберігання науково-технічної документації з історії розвитку науки і техніки: проекти спорудження найважливіших об'єктів паливно-енергетичного комплексу, підприємств важкої промисловості – Дніпровського каскаду гідроелектростанцій, Харківського заводу тепловозного обладнання, Новокраматорського машинобудівного заводу. Важливою ланкою в системі установ Державного комітету архівів є Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (створений 1994 р.). До системи Державного комітету архівів належать також місцеві державні архівні установи: державні архіви областей, міста Києва, підзвітні та підконтрольні відповідному органу виконавчої влади і Державному комітету архівів України. До місцевих архівних установ належать також спеціальні архіви, зокрема трудові, що, згідно із законодавством, створюються місцевими органами виконавчої влади для централізованого тимчасового зберігання архівних документів, не внесених до НАФ України.

У ході дослідження ознайомилися з діяльністю Державного архіву Вінницької області [10; 28]. У сховищах архіву зберігаються безцінні джерела з історії Вінниччини від середньовіччя до сучасності. Головний корпус архіву

міститься в найстарішій будівлі міста – колишньому єзуїтському монастирі, який споруджено у першій чверті XVIII ст. Монастир виконував функції міської фортеці, був обнесений високим кам'яним муром, від того за ним закріпилася історична назва «Мури». Сьогодні важливе місце належить електронним відкритим ресурсам, серед яких: набір відкритих даних, електронний каталог, публікації та інформація про архів у ЗМІ тощо. Провідне місце у діяльності Державного архіву Вінницької області посідає робота щодо задоволення інтересів населення, пов'язаних із доступом до документної інформації, виконання запитів юридичних осіб та громадян України, іноземців та осіб без громадянства з метою задоволення їхніх прав і законних інтересів.

Окрему групу установ системи Державного комітету архівів становлять відділи районних державних адміністрацій. Вони здійснюють управління архівною справою і діловодством на території району, а також тимчасове або постійне зберігання документів НАФ районного значення, фіксуючи інформацію про державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації, що діяли раніше на цій території.

Державне зберігання документів НАФ України здійснюють також державні архівні установи, не включені до системи Державного комітету архівів України: галузеві державні архіви, архівні підрозділи державних наукових установ, музеїв і бібліотек

У другій половині 1990-х років статус галузевих державних архівів дістали архіви Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державного комітету України з питань гідрометеорології, Фонду державного майна, Департаменту з питань виконання покарань України, Державний картографо-геодезичний фонд України, Державний інформаційний геологічний фонд України, документи яких мають свою специфіку. Найважливіша новація цих архівів полягає у відкритості їх фондів для дослідників. До системи архівних установ належать також архіви та архівні підрозділи об'єднань громадян, релігійних організацій, підприємств,

установ і організацій, заснованих на колективній і приватній формах власності або фізичними особами. Такі архівні установи створюються для постійного чи тимчасового зберігання документів, що не належать державі та територіальним громадам і можуть зберігатися також в установах, заснованих фізичними особами.

Архівні підрозділи державних наукових установ, музеїв і бібліотек (відділи рукописів та інші структурні підрозділи) [15] створюються згідно з чинним законодавством для постійного зберігання документів, що нагромадилися у сховищах цих установ, та інших профільних документів. Найбагатші фонди серед архівних установ цієї групи мають: Інститут рукопису та Інститут архівознавства Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського, відділи рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського Національної академії наук України, відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Шевченка Національної академії наук України, наукові архіви Інституту історії України та Інституту археології Національної академії наук України, відділ колекцій рідкісних видань та рукописів Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В. Каразіна, Національний музей історії України, Музей мистецтв ім. Б. і В. Ханенків.

Отже, у процесі дослідження історії архівної справи в Україні виявлено, що архіви завжди відігравали важливу роль у збереженні національної спадщини та формуванні історичної пам'яті. Вивчення термінології основних понять з архівознавства дало можливість систематизувати знання про архіви та їх функції. Аналіз законодавчої бази у сфері архівної справи показав, що в Україні створено необхідні правові умови для ефективного функціонування архівів. Впровадження стандартів ЄС в архівній справі України сприяє підвищенню якості зберігання та доступу до архівних матеріалів, а система державних архівних установ України забезпечує надійне збереження документальної спадщини.

РОЗДІЛ 2

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ АРХІВНОГО ПРОСТОРУ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

2.1 Інформатизація архівного простору України

Характерною ознакою глобалізації інформаційних та телекомунікаційних секторів є створення глобальної інформаційної інфраструктури, діяльність якої спрямовується на інтеграцію інформаційного та інтелектуального ресурсу людства, формування світової бази знань і системи відкритого інформаційного обміну між зацікавленими суб'єктами. Інформаційне суспільство як складний показник розвитку конкурентоспроможності архівних установ слугує основою моніторингу та прогнозування діяльності архівів [12, с. 69].

Сьогодні архіви є важливою ланкою інформаційної інфраструктури, створюють своєрідний архівний простір та є інформаційними системами, що застосовують новітні інформаційні технології для опрацювання, класифікації, зберігання і використання архівної інформації. Головним завданням архівів слід вважати активізацію зусиль з інформатизації архівного простору, популяризації архівної інформації з метою піднесення їхнього іміджу.

Саме тому головна мета інформатизації архівної справи полягає в оптимізації формування НАФ України, зберіганні документів, примноженні та використанні, захисті національних інтересів в архівній справі, вирішенні проблем оперативного доступу до архівної інформації, актуалізації інформації, прискорення залучення її до суспільного обігу, інтеграції документальних ресурсів у світових інформаційних мережах.

Нарешті, інформатизація архівного простору передбачає цифровізацію, заміну традиційних архівних технологій новими інформаційними, що зумовлено потребою модернізації діяльності архівів, впровадження новітніх форм роботи і формування різних електронних інформаційних ресурсів, розширення доступу до архівної інформації та її оперативного використання.

Серед основних завдань інформатизації в архівній справі: оптимізація традиційних технологій архівної справи; удосконалення системи управління архівною справою: підвищення ефективності матеріально-технічного, фінансового і кадрового забезпечення та управління інформаційними ресурсами архівів; забезпечення широкого доступу до документної інформації завдяки створенню системи електронних архівних довідників, взаємопов'язаних електронних каталогів, локальних та віртуальних баз даних та інформаційних систем; вирішення проблеми забезпечення збереженості фондів і зберігання інформації з використанням комп'ютерних технологій, страхового копіювання, формування повнотекстових баз даних, публікування документів, організації ринку інформаційних продуктів і послуг, що передбачає відкритий доступ до архівних документів тощо. Складниками процесу інформатизації архівного простору є: формування електронних архівних інформаційних ресурсів, створення локальних баз даних в архівних установах та створення єдиної Національної архівної інформаційної системи; формування архівних вебресурсів, включення їх у міжнародний інформаційний простір через систему Інтернет, використання архівних інформаційних ресурсів різних країн, міжнародних товариств та організацій (рис. 2.1).

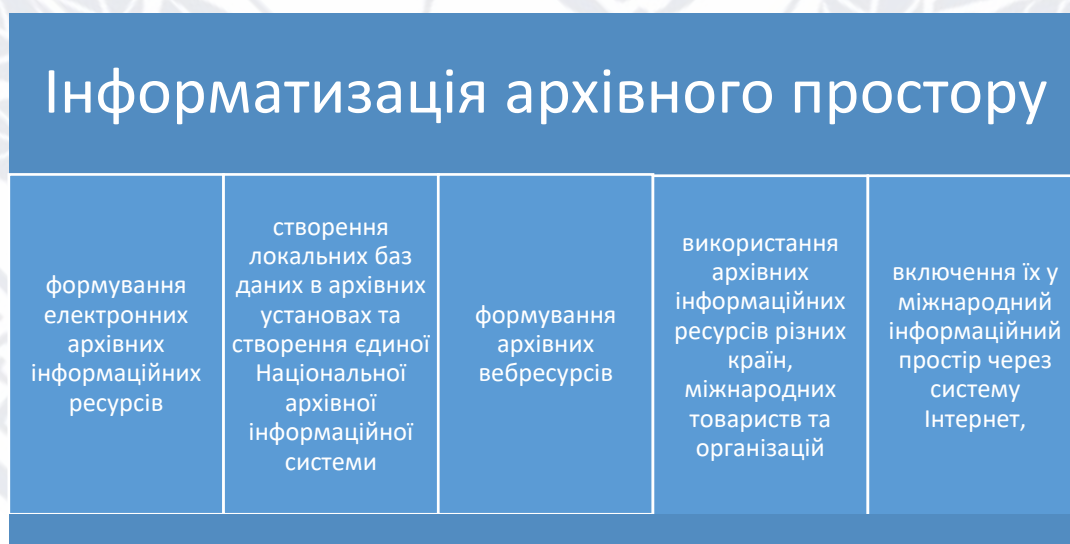

Рисунок 2.1 – Складники процесу інформатизації архівного простору.

Інформатизація спрямована на розширення інтелектуального доступу до архівної інформації, її використання без фізичного контакту з документами

завдяки формуванню баз електронних копій документів, забезпечення збереженості архівної інформації та захист національних інтересів в архівній справі. Перехід від паперових до електронних технологій вимагає від архівістів пристосування традиційних методик архівної справи до нових вимог.

Надзвичайно актуальним на сьогодні є проблеми забезпечення доступу до документального спадку завдяки новим електронним технологіям збереження документального надбання. Створення страхових копій для користувачів на будь-яких носіях є необхідністю. Застосування сучасних інформаційних технологій відкриває великі перспективи.

В умовах системного підходу до інформатизації архівного простору принципове значення має типологізація програмного забезпечення та основних технологічних рішень, що дозволяє ефективно використовувати матеріальні ресурси та кадровий потенціал архівних установ, забезпечити сумісність національних, регіональних і локальних баз даних архівних установ, що значно зменшує фінансові витрати та збільшує користь для держави, суспільства та індивідуальних користувачів. Ефективний розвиток архівної галузі в Україні потребує кваліфікованих спеціалістів, які в змозі використовувати сучасні інформаційні технології для розв'язання широкого спектра завдань, створювати якісний інформаційний продукт із використанням ІТ у цій галузі, який слугуватиме і базою знань й підґрунтям збереження культурного надбання держави в архівних фондах. її спадщини. Належне функціонування архівної системи залежить від рівня кваліфікації працівників архівних установ з фаховою підготовкою відповідно до потреб сьогодення, що передбачає наявність знань з оцифрування архівних матеріалів, створення та впровадження цифрових проєктів для збереження культурної спадщини. Сучасний фахівець окрім фахових компетентностей має прагнути до навчання впродовж професійного життя, розвиваючи навички комунікації, адаптивності, самовдосконалення тощо.

Для створення єдиного інформаційного простору варто активізувати роботу над консолідацією сил працівників, забезпечувати підвищення кваліфікації

персоналу не лише архівних фахівців, а й інженерів, програмістів, мережесих адміністраторів, а також забезпечувати належний матеріально-технічний і фінансовий стан архівних установ за цільової підтримки держави.

2.2 ІТ-технології та цифровізація документів в архівних установах України

Рационалізація використання величезних масивів інформації вимагає інтенсифікації їхнього аналітичного опрацювання та формування інтелектуальних продуктів. Особливої уваги набувають питання розвитку комп'ютеризації, інформатизації та цифровізації як складників сучасної архівної роботи. Науковими архівами здійснюється значна робота зі створення власних баз даних, інформаційних ресурсів, зокрема, електронних виставок, присвячених видатним діячам України, представлення в мережі інтернет наукових каталогів, монографій, статей, повідомлень та їх широке представлення в інформаційному просторі [12, с. 70].

Під впливом цих процесів відбувається трансформація архівних установ як соціальних інституцій, які з пасивних зберігачів документальних масивів перетворюються в установи, що спрямовують свою діяльність на активізацію доступу до інформаційних ресурсів історико-культурної спадщини. В умовах стратегії країни на деідеологізацію та прозорість у розкритті історичного минулого держави, мінімізація розриву між збільшенням масивів архівної інформації та можливостями їхнього оперативного використання вимагає від установ галузі впровадження телекомунікаційних технологій з метою репрезентації документних ресурсів у загальнодержавній та глобальній інформаційній мережі [7].

Будучи важливими соціально-комунікаційними інститутами, зберігаючи та надаючи доступ до національного архівного інформаційного ресурсу, державні архіви України все активніше включаються в процес цифровізації. Цифровізація і новітні інформаційно-комунікаційні технології надають практично необмежені

можливості у задоволенні потреб широкої громадськості соціально значущою ретроспективною документальною інформацією, а отже, відбуваються докорінні зміни у підході до розуміння ролі архівів у сучасному комунікаційному просторі.

Цифровізація, тобто перетворення інформації в цифрову форму, наразі є глобальною тенденцією, головним джерелом та умовою формування сучасної соціальної структури соціуму, його успішного розвитку [31].

З метою вирішення завдань державного зберігання для прийдешніх поколінь електронної спадщини, інтеграції українських архівів у світовий інформаційний простір, зумовлених сучасними реаліями науково-технічного прогресу та безпрецедентним зростанням обсягів цифрової інформації у всіх напрямках діяльності 2007 року відповідно до розпорядження Кабінету міністрів України було створено Центральний державний електронний архів України (далі – ЦДЕА України). ЦДЕА України є єдиною спеціалізованою архівною установою в Україні, що виконує функцію зберігання документів в електронній формі, зокрема електронних документів, електронних інформаційних ресурсів, а також цифрових копій документів Національного архівного фонду. Реалізуючи завдання та функції держави щодо поповнення Національного архівного фонду, ЦДЕА України виконує роботу щодо збереження електронної спадщини, що має важливе значення для відтворення правдивої та об'єктивної інформації про сучасну історію нашої держави, правового захисту інтересів громадян. Серед основних завдань ЦДЕА України є: забезпечення реалізації прав громадян на вільний доступ до відомостей, що містяться в архівних документах [14].

Удосконалення системи документаційних комунікацій потребує вирішення комплексу наукомістких завдань щодо інформатизації різних технологічних процесів, у т. ч. вдосконалення довідкового апарату шляхом створення нових типів документів у вигляді баз та банків даних, web-порталів тощо. А це, у свою чергу, передбачає кооперацію таких споріднених установ, як Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, Інститут

української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського тощо.

Результатом їхньої науково-методичної та науково-практичної взаємодії стала розробка та реалізація спільних програм та проєктів, спрямованих на формування інтелектуальних продуктів, які збільшують можливості репрезентації архівних фондів та закладають основу для створення галузевого ринку інформаційних продуктів та послуг [12].

Наведемо напрями розвитку архівної справи, визначені у науковому дослідженні А. Кисельовою [18] та виокремлені у поданому нижче рисунку 2.2.

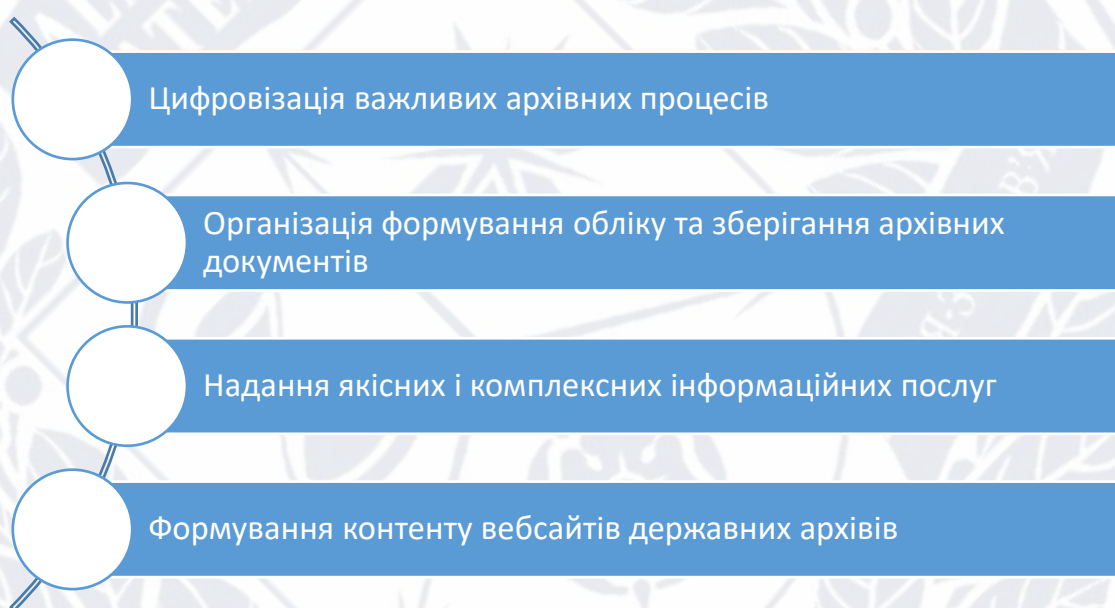

Рисунок 2.2 – Напрями розвитку архівної справи [18].

В Україні діють 2146 архівних установ, де зберігається майже 82,7 млн одиниць (архівних справ) Національного архівного фонду, однак, за інформацією голови Державної архівної служби України Анатолія Хромова [35], з них оцифровано лише 5%. З огляду на це кілька років тому оцифрування архівних фондів стало пріоритетом для архівістів. Допомагають архівам європейські країни та неурядова організація США Family Search, адже бюджетних коштів на такі проєкти не виділяють [15, с. 16].

Значно підвищують ефективність комунікації, забезпечують швидкий доступ до інформації та сприяють її поширенню в інформаційному суспільстві такі процеси і механізми (табл. 2.1):

Таблиця 2.1 – Процеси та механізми, через які інформатизація архівного простору впливає на комунікацію в інформаційному суспільстві.

Процеси	Механізми
Оцифрування архівних матеріалів: Перетворення фізичних архівів у цифровий формат для збереження, пошуку та доступу до інформації.	Вебпортали та інтерфейси користувача: Надання доступу до архівних матеріалів через інтернет за допомогою зручних вебпорталів та інтерфейсів.
Створення та управління базами даних: Розробка та підтримка баз даних, які забезпечують ефективний доступ до архівних матеріалів.	Метадані та індексація: Використання метаданих для покращення пошуку та організації архівних матеріалів.
Інтеграція з іншими інформаційними системами: Зв'язок архівних систем з іншими інформаційними та комунікаційними платформами для обміну даними.	Технології зберігання даних: Застосування сучасних технологій зберігання, таких як хмарні сервіси, для забезпечення надійності та доступності архівів.
Автоматизація процесів архівування: Використання програмного забезпечення для автоматизації збору, обробки та зберігання інформації.	Системи безпеки та захисту даних: Використання заходів для захисту конфіденційної інформації та забезпечення безпеки даних.
Впровадження електронних систем документообігу: Використання електронних документів та цифрових підписів для управління архівами.	Аналіз великих даних (Big Data): Використання аналітичних інструментів для обробки та аналізу великих обсягів архівних даних.
	Соціальні медіа та інші платформи для взаємодії: Використання соціальних медіа для поширення інформації та взаємодії з користувачами архівних матеріалів.

2.3 Вебсайти державних архівів України як інструмент онлайн-комунікації

Серед віртуальних представництв у віртуальному інформаційному просторі вагоме місце, як зазначалося вище, належить вебсайтам архівних установ, які є важливим ресурсом у здійсненні онлайн-комунікації архівів зі споживачами ретроспективної інформації. Вебсайти архівів розглядаються науковцями як складова електронних інформаційних ресурсів, офіційний документ, що передбачає також і його архівне зберігання. Відтак, це спонукало працівників Центрального державного електронного архіву України (ЦДЕА України) до

створення колекції вебресурсів установ – джерел формування НАФ [4]. Вчені архівісти визначають вебсайти архівних установ як новий вид – комплексний електронний довідник оперативного характеру, існування якого є неодмінною умовою подальшого розвитку засобів оперативного надання архівної інформації споживачам, інноваційної діяльності архівних установ, розвитку теорії і практики архівної справи в умовах інформатизації суспільства в цілому [17].

Аналіз моніторингу вебсайтів державних архівів України засвідчив активне впровадження ними сучасних форм взаємодії з суспільством шляхом застосування інноваційних інструментів маркетингових комунікацій як складових архівного менеджменту (Додаток А). Вагоме місце в ньому посідає політика оцифрування документних ресурсів та представлення їх широкій громадськості у відкритому доступі. З огляду на можливості використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, важливою формою розповсюдження довідково-інформаційних ресурсів архівів є оприлюднення їх на вебсайтах архівних установ з метою надання необмеженого доступу до документів архівів, що спрощує роботу як дослідникам, так і архівістам.

Нині вебсайти є ефективним інструментом доступу суспільства до інформаційних ресурсів, а наявність вичерпної інформації скорочує кількість звернень до державних органів. Інформаційне наповнення є унікальним складником вебсайта. Змістовний контент розкриває фонд архівних документів, відображаючи його в довідковому апараті та повнотекстових базах архіву. Контент вебсайта державної архівної установи виконує основні функції: інформаційну (відомості про архів та доступ до повнотекстових інформаційних ресурсів, оперативне інформування про важливі події, пошук в електронному каталозі, віртуальна довідка); рекламу (презентація архіву, послуг, цифрових ресурсів тощо); комунікаційну (зв'язок з партнерами, користувачами); іміджеву (створення позитивного образу архіву).

Порівняно з показниками минулих років архівні установи активізували роботу з розширення дистанційного доступу до матеріалів, поки це інформація

про наявні фонди і колекції, яку на сайтах подано у формі обліково-бібліографічного архівного запису справи. Незначна кількість архівних установ пропонують опцію зворотнього зв'язку з користувачами, надають можливість комунікувати через соціальні мережі. Серед матеріалів, розміщених на вебсайтах, – колекції унікальних фотодокументів, публікації наукової, історичної, краєзнавчої тематики, онлайн-виставки архівних документів тематичного плану [17, с. 33].

Також з метою виявлення найбільш інформативних у контексті представлення та популяризації архівних ресурсів за допомогою оцифрованих документів було проведено аналіз вебсайтів державних архівів областей України (Додаток А). Аналіз інформаційного наповнення вебсайтів державних архівів областей України цифровим контентом, зокрема й різновидовими колекціями, засвідчив позитивні зміни контекстової поведінки вебсайтів архівних установ щодо відкритості та доступу до наявних інформаційних ресурсів. Віддалений доступ до електронних інформаційних ресурсів сприяє полегшенню роботи споживачам із архівними джерелами, що позитивно впливає на налагодження комунікаційної взаємодії між архівною установою та її відвідувачами.

Усі обласні архіви України на вебсайтах мають рубрику «Довідковий апарат» (або аналогічну), де розміщені путівники й анотовані реєстри описів різних історичних періодів – інформативні довідники, які значно розширюють джерельну базу для детального вивчення та об'єктивного висвітлення історії певного регіону та держави загалом. Отримані результати дослідження показали, що інформаційні ресурси вебсайтів архівних установ все активніше використовують сучасні інтернет-технології для підвищення ефективності управління та доступу до архівної інформації, її популяризації, розвитку інноваційних форм взаємодії з суспільством.

Однак, результати контент-аналізу вебсайтів державних архівів України свідчать про незадовільні темпи опанування ними інтернет-технологій та сервісів, ще недостатній рівень надання користувачам доступу до онлайн-ових

інформаційних продуктів і послуг, є посередниками між утворювачами (зберігачами) і споживачами, в основному, ретроспективної інформації. Майже в 60% державних архівних установ контент вебсайтів виконує лише презентативну функцію.

2.4 Зарубіжний досвід цифровізації архівного простору

Інформатизація архівного простору, спрямована на вдосконалення управління архівною справою, інтенсифікацію архівних технологій та удоступнення документної інформації, цифровізація документної спадщини, створення мережі локальних і централізованих баз даних, формування національного архівного інформаційного простору є важливим чинником розвитку культури й науки, входження України в міжнародний інформаційний простір. Вивчаючи зарубіжний досвід Україна впевнено інтегрує у міжнародний інформаційний архівний простір [15].

Зупинимося на деяких аспектах архівного досвіду зарубіжних країн. Відомо, що упродовж 1990-х рр. у світі були здійснені перші спроби створення електронних архівів. Зокрема, у 1998 р. у Великобританії консорціум «The Consortium of University Research Libraries» (Консорціум університетських дослідницьких бібліотек), за участі Національного архіву PRO (Public Records Office), розробили проєкт типового електронного архіву CEDARS (the CURL Exemplars in Digital Archives). Того ж року у Сполучених штатах Америки був створений перший Національний електронний архів-ERA (Electronic Records Archives). Новим етапом розбудови електронних архівів стало прийняття у 2003 р. XXXII Генеральною конвенцією ЮНЕСКО «Хартії про збереження цифрової спадщини». У цьому документі зазначається, що цифрова спадщина – це унікальна скарбниця людських знань, створена як у цифровому вигляді, так і шляхом конверсії існуючих ресурсів на аналогових носіях. Поняття цифрової спадщини означає культурну спадщину у цифровій формі чи створення електронних копій документів і артефактів (оцифрована культурна спадщина).

Одним із головних завдань цифрового архіву культурної спадщини є його доступність для нинішніх і майбутніх поколінь [14].

Використовуючи контент-аналіз для огляду вітчизняних та міжнародних наукових публікацій, офіційні вебсайти, вивчаючи політику та рекомендації щодо вебархівів у всьому світі було зроблено висновок, що існує велика мотивація для установ розвивати вебархіви, включаючи, серед таких переваг: терміновість збереження веб-контенту через ризик втрати цього контенту, таким чином зберігаючи цифрову спадщину, створену націями, активне використання вебархівів [42].

Слід зазначити, що вільний доступ до архівів був і залишається пріоритетним у більшості країн. Питання розвитку архівної інформації, цифровізації архівних документів актуальне сьогодні в усьому світі. Сучасні інформаційні технології спричинили глибокі зміни в архівній справі зарубіжних країн. Аналізуючи публікації у міжнародних наукометричних базах Web of Science та Scopus, хочу відмітити надзвичайну активність зарубіжних вчених, їх дослідження щодо управління архівами закладів, цифровізації архівних документів, побудови цифрових архівів на основі технології хмарних обчислень, дослідження розвитку архівної інформації на основі swot-аналізу.

Бібліотека Конгресу США ініціювала перспективний міжнародний проєкт зі створення Світової електронної бібліотеки (World Digital Library) – онлайнової колекції своїх зібрань і фондів інших національних бібліотек, включаючи рідкісні та цінні видання. Пілотна частина проєкту переконала організаторів у перспективності цієї роботи і в необхідності суворого дотримання авторського права. Стратегічною відповіддю на виклик нинішнього століття стало започаткування проєкту щодо утворення електронних архівів США – Electronic Records Archives (ERA). Згідно з планом Адміністрації національних архівів і діловодства (National Archives and Records Administration – NARA) відкриття перших електронних архівів розпочалося у 2007 р.

Сьогодні надзвичайно велику увагу зарубіжні вчені приділяють темі управління цифровою інформацією державних архівів на тлі великих даних. Час ери великих даних та цифрової трансформації управління державними архівами невіддільне від застосування цифрової інформатизації [44]. Сучасне управління архівами є складною системою, що поділяється на ланки збирання, сортування, ідентифікації, зберігання, статистики тощо. Розвитку державних архівів зарубіжних країн сприяє цифровізація, про що свідчать дослідження мережевого архівування інформації в соціальних мережах у контексті аналізу великих даних та ланцюгів. Базуючись на аналізі архівної інформації соціальних медіа, ланцюговий аналіз на тлі обговорення великих даних є не лише стратегічним кроком у побудові інформатизації архівів, але є важливим для ефективної побудови та використання. По-перше, це вивчення міжнародних стандартів системи управління документами та відкритої архівної інформаційної системи, а також розробка архівної структури інформаційної мережі соціальних медіа [48].

Структура вебархівів обмежує здатність досліджувати пам'ять Інтернету, надає можливість реконструювати багаторівневу часову еволюцію архівної спільноти веб-сайтів. У своїй статті вчений французький вчений К. Лоббе розглядає питання відновлення безперервності у великих масивах вебархівів, вводить поняття збереження і простору безперервності, демонструє, як можна використовувати вебархіви, проводити поглиблений історичний аналіз, пропонує використати новий підхід візуалізації під назвою *web cernes*, щоб реконструювати багаторівневу часову еволюцію архівної спільноти вебсайтів [46]. Ірландський вчений К. Хегарті досліджує, як вебархівування впливає на онлайн-комунікацію людей, чиї особисті вебсайти архівуються великими публічними бібліотеками. Спираючись на інтерв'ю з творцями вебсайтів та аналіз їхніх письмових роздумів про процес архівування, автор демонструє, як вебархівування змінює значення людини до онлайн-діяльності. У більшості випадків збереження вебсайту в національному вебархіві призводить до того, що люди сприймають свою комунікаційну практику як таку, що має культурне та

історичне значення [43]. Окрему увагу зарубіжні архівісти приділяють аудіовізуальним (AV) архівам, зазначають, що аудіовізуальні архіви є безцінними для цілісного збереження минулого. Зростання кількості завдань пошуку тексту у відео в інформатиці відкриває ворота для доступу до AV-контенту більш природним і семантичним, здатним зіставляти описові речення природною мовою з відповідними відео [49]. Належна увага приділяється дослідженню та проєктуванню системи управління студентським архівом на основі блокчейну консорціуму. Блокчейн – це структура даних і технологія зберігання інформації, яка стала добре відомою з розвитком біткойнів і зараз широко використовується для створення надійного цифрового середовища [50]. Управління архівними даними є важливою ланкою в процесі підготовки кадрів у закладах вищої освіти. Водночас поява передових технологій, таких як квантові комп'ютери, збільшила ймовірність злому паролів і витоку інформації, що принесло нові виклики інформаційній безпеці архівів. Виникає доцільність і переваги застосування технології блокчейн в управлінні даними архівів шляхом узагальнення практичних труднощів, пропонується нова модель управління даними архівів на основі технології блокчейн [41].

У статтях зарубіжних дослідників викладено концепцію та характеристики технології хмарних обчислень, досліджено вплив технології хмарних обчислень на інформаційну інфраструктуру архівів, архівний сервіс та режим використання. Ґрунтуючись на поточній ситуації розвитку технології хмарних обчислень, вони розкривають деякі проблеми безпеки та стандартизації архівів. Цифрові архіви органічно поєднують комп'ютерні технології з архівними інформаційними ресурсами, що є актуальними та інноваційними у роботі архіву. Вчені розглядаються переваги, проблеми та рішення цифрових архівів на основі хмарних обчислень. З вимогами модернізації та інформатизації архівної роботи застосування хмарних обчислень досягло певної ефективності у створенні цифрових архівів [52]. Поява та розвиток хмарних обчислень спричинив великі

зміни, вплинув на стандарти архівної інформації, кадрову структуру архівів та інфраструктуру.

Отож, інформаційне суспільство, сформоване у багатьох розвинутих країнах світу, – це нова якість суспільства, у якому сукупність використання технічних засобів, сервісів та Інтернет приводить до якісних змін у всіх сферах життя та взаємодії суб'єктів, дозволяє отримати нові ефекти – соціальні, економічні та інші переваги, є конкурентоспроможним і веде до нової якості життя.

2.5 Інтеграція України у світовий інформаційний архівний простір: досягнення та проблеми

В умовах інноваційних запроваджень усі історично задокументовані масиви архівної інформації є потужною продуктивною ланкою суспільної діяльності, важливість якої підкреслюється стратегією держави щодо входження України до глобального інформаційного простору.

Сучасний етап розвитку соціальних комунікацій характеризується динамічними змінами в суспільних потребах, культурі, науці, освіті. Спостерігається зближення та взаємопроникнення функцій соціально-комунікаційних структур. Інноваційні процеси, що відбуваються в системі соціальних комунікацій, змінюють умови взаємодії архівних установ, у напрямі інтеграції їх інформаційно-ресурсної складової. Про це свідчить активізація кооперації для формування спільного електронного ресурсу, спрямованого на забезпечення доступності до культурної спадщини, що зберігається в архівних фондах. [39, с. 167].

Таким чином, організація використання відкритої архівної інформації є інтеграційним фактором усіх інших напрямів роботи вітчизняних та світових архівних установ, зближуючи архіви усіх типів і рівнів, підвищуючи їх роль в усіх сферах суспільного життя. Інформатизація архівного простору є важливим чинником розвитку культури й науки, входження України в міжнародний інформаційний простір.

Спрямованість сучасної України на європейську інтеграцію потребує якісного інформаційного забезпечення. Значну роль у цьому процесі відіграють архіви, які забезпечують всебічне використання інформації, що міститься в НАФ. Можемо констатувати: сьогодні змінюється державна політика, архіви стають більш відкритими, доступ до документів НАФ – простішим, а Україна переймає найкращий світовий досвід в архівній сфері. Зрозуміло, що, враховуючи інтеграцію України до Європейського середовища, Державна архівна служба України акцентує увагу на налагодженні конструктивного та взаємовигідного співробітництва з архівними службами Європи.

Європейською комісією було визначено, що інтернет-доступність культури Європи в цифровому форматі є важливим пріоритетом і вимагає організації сприятливих умов оцифрування, онлайнового доступу та збереження культурного змісту. Однак, це питання може бути вирішене транснаціональним архівним агрегатором Європи – порталом «Архіви Європи» (Archives Portal Europe Foundation, заснований Європейською комісією в 2015 р.). Проблему представлення інформаційних ресурсів архівів України в європейському просторі цифрового культурного надбання, зокрема на порталі «Архіви Європи», піднімає у своїй статті Голова Державної архівної служби України А. Хромов.

Портал «Архіви Європи» дозволяє користувачам оперативно знаходити інформацію, що міститься в мільйонах архівних документів, які зберігаються в сотнях архівних установ світу. Сьогодні для цього не потрібно відвідувати різні офіційні вебсайти архівних установ, а той факт, що портал «Архіви Європи» є стратегічним партнером порталу «Europeana», дозволяє користувачам використовувати технічні можливості обох інтернет-ресурсів і знаходити необхідну інформацію щодо об'єктів культурної спадщини європейських держав, представлену в Інтернеті. Обидві фундації вже сьогодні об'єднали свої зусилля і працюють над створенням спільного цифрового банку даних, що міститиме інформацію про культурну спадщину Європи.

Державна архівна служба України має намір виступити офіційним представником вебпорталу «Архіви Європи» в Україні та в подальшому надавати консультативно-методичну допомогу українським архівам із питань онлайн-розміщення оцифрованих архівних документів. У перспективі цей досвід має стати корисним для всіх державних та приватних архівів України та допоможе забезпечити гідне представлення України в європейському просторі оцифрованого культурного надбання. В Україні існують окремі лакуни у сфері інформатизації вітчизняної архівної справи. На жаль, українські архіви все ще знаходяться далеко позаду лідерів дигіталізації за ключовими напрямками, а особливо в репрезентації цифрових копій документів, зокрема на міжнародному рівні [33]. У Стратегії розвитку архівної справи України на період до 2025 року [34] наголошено на підвищенні ролі науки в її реалізації, інтеграції наукового знання з практикою¹. У процесі її виконання Державна архівна служба України опрацювала нову редакцію Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності у сфері архівної справи та страхового фонду документації, яке у жовтні 2022 р. було затверджене Міністерством юстиції України. У ньому звернута увага на забезпечення координації та раціональне використання результатів наукових досліджень у практичній діяльності архівних установ. Виконання цих важливих документів наштовхується на серйозні труднощі та випробування, породжені широкомасштабною окупаційно-геноцидною війною Росії проти України, названою «військовою спецоперацією». Війна стала каталізатором змін і внесла істотні корективи в життєдіяльність усіх сфер суспільства, включаючи наукову й архівну. Одним із ключових її сегментів є «війна історій» та «війна пам'ятей», яка не оминула діяльність архівів і знайшла виявлення у спотворенні змісту та спекулятивному використанні їхніх інформаційних ресурсів. Для легітимації і виправдання війни, аргументації її мотивів і завдань, доведення законності анексії Автономної Республіки Крим і права на силове захоплення інших українських територій путінський режим

вдається до історичних та архівознавчих наративів, маніпулювання джерелами, передусім архівними [17, с. 20].

Таким чином, у Стратегії розвитку архівної справи України визнано необхідність міжнародного співробітництва і більш тісна координація діяльності з виявлення, опису, копіювання та публікації документальних комплексів, що відносяться до історії кількох сучасних держав; вироблення регламентів обміну електронними каталогами та електронними копіями об'єктів документального надбання з урахуванням міжнародних стандартів, із метою формування єдиного інформаційного простору. Сьогодні одним із основних напрямів співробітництва стає участь архівістів України в міжнародних проєктах, що передбачає створення фонду користування документів НАФ України на електронних носіях, їх оцифрування, створення електронних ресурсів тощо.

Отже, інформатизація архівного простору України є невід'ємною частиною сучасних тенденцій цифровізації. Використання ІТ-технологій та цифровізація документів в архівних установах України значно спрощують доступ до архівних матеріалів, роблячи їх більш доступними для громадськості. Вебсайти державних архівів України стали важливим інструментом онлайн-комунікації, що сприяє більш ефективному взаємодії з користувачами. Зарубіжний досвід цифровізації архівного простору показує, що Україна має багато можливостей для вдосконалення своїх процесів. Інтеграція України у світовий інформаційний архівний простір виявила як досягнення, так і проблеми, які потребують вирішення для подальшого розвитку.

РОЗДІЛ 3

КОМУНІКАТИВНИЙ ХАРАКТЕР ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ АРХІВНОГО ПРОСТОРУ

3.1 Інформаційно-комунікативна сфера діяльності архівних установ

Сьогодні в умовах тотальної інформатизації поняття соціокомунікативного простору нерозривно пов'язане з поняттям *інформаційний простір*. Соціокомунікативний простір є не тільки технологічною базою, представленою комп'ютерно-телекомунікаційним обладнанням, каналами зв'язку, засобами доступу до даних і самими даними а, насамперед, системою відносин між виробниками, розповсюджувачами, зберігачами та споживачами інформації, тобто між усіма учасниками системи інформаційних комунікацій [22].

Набуваючи глобального характеру, інформаційні технології сприяють розширенню комунікацій, формуванню інформаційного поля та соціально-комунікативного архівного простору. Інформатизації архівного простору, накопичення, зберігання в систематизованому вигляді та використанню архівних матеріалів є виявом комунікативного характеру інформаційного суспільства. Інформаційно-комунікативна єдність архівних установ можлива за умови вироблення та дотримання певних правил функціонування. Кожна архівна установа формує власний комунікативний простір, який є складною системою різноманітних інформаційних потоків і комунікативних зв'язків: користувач – інформаційний ресурс.

У діяльності архівів як інститутів соціальної пам'яті варто акцентувати увагу на інформаційно-комунікаційній функції, оскільки її реалізація забезпечує задоволення інформаційних потреб споживачів за рахунок масиву інформації, до складу якого входять документи архівних фондів і електронні мережеві ресурси, шляхом використання різних типів, видів, форм соціальної комунікації.

Інформаційно-комунікативна сфера діяльності архівних установ сьогодні потребує особливої уваги, оскільки користувачі мають право вимагати від

архівів інноваційних сервісів, оперативного надання достовірних інформаційних послуг.

Однією з найважливіших суспільних функцій архіву є виконання соціально-правових, генеалогічних і тематичних запитів громадян через надання архівних копій та різноманітних довідок: про трудовий стаж, заробітну плату, освіту, перебування в армії, участь у бойових діях, нагородження, переслідування тоталітарним режимом, громадянський стан, майнові права, державну і громадську діяльність. Для одержання такої інформації здійснюється широкий архівний пошук за багатьма фондами державних, адміністративних, освітніх та інших установ.

Пошук і виявлення документів певної тематики, їх наукове та практичне спрямування, визначення авторства є головним завданням архівної евристики, спеціальної історичної дисципліни про шляхи та засоби пошуку архівної інформації. Ефективність використання архівної інформації має і матеріально-грошовий вимір. Під час визначення вартості архівної інформації враховується загальновизнаний архівною громадськістю світу і внесений до основних рекомендаційних документів міжнародних організацій принцип безкоштовного користування архівами. Оплату передбачено лише за додаткові послуги – копіювання документів технічними засобами, переклад, розшифрування текстів, їх завірення, консультування із складних проблем. На платній основі надаються генеалогічні довідки приватним особам.

У сучасному цифровому суспільстві архіви є потужними інформаційно-комунікаційними системами, які, використовуючи інструменти цифрових комунікацій, зміщують акценти у своїй діяльності на представлення та поширення архівних інформаційних ресурсів серед широкого кола споживачів.

Система електронних інформаційних комунікацій в докорінно модернізує умови в сфері пошуку, зберігання та опрацювання даних. В умовах віртуалізації комунікацій архіви акцентують увагу на представленні та поширенні архівних інформаційних ресурсів, обміну ними, формуванню інтегрованих ресурсів у

мережі Інтернет й організації онлайнового доступу до соціально значущої інформації. Збільшення активності у соцмережах та використання інших інноваційних підходів у поширенні інформації серед її споживачів сприяють підвищенню інформативності та відкритості архівних установ [6, с. 85].

Інформаційні архівні ресурси, представлені в цифровому чи електронному вигляді, широко використовуються за допомогою електронних засобів (Інтернету, електронної пошти, відеотелефону, відеоконференцій тощо). Сьогодні високотехнологічне обладнання дозволяє креативно підходити до питань щодо висвітлення діяльності архівістів. Наразі представлення архівної установи в мережі Інтернет є обов'язковою вимогою часу: наявність власного вебсайту і офіційних сторінок у соціальних мережах формують імідж не лише конкретного архіву, а й усієї галузі.

Розуміння необхідності і важливості висвітлення інформаційної діяльності, оприлюднення цифрових копій документів НАФ, довідково-пошукового апарату, матеріалів документальних виставок активізувалося з подіями, що охопили світ на початку 2020 р., коли пандемія COVID-19 паралізувала звичний ритм життя і змусила перевести роботу і навчання у дистанційний режим. Саме з цього часу спостерігається активізація оприлюднення цифрових колекцій на вебсайтах архівних установ з метою надання користувачам віддаленого доступу до ретроспективної документної інформації [6, с. 81–82].

3.2 Основні напрями, форми та засоби комунікативності в інформаційному архівному просторі

Формування багатовекторного комунікативного простору, в якому користувач отримує право на активну участь у практиках наукового, навчального та культурного діалогу, надає можливість ефективно використовувати інформаційний ресурс та комунікаційні технології, що постійно розвиваються [2].

У практиці науково-інформаційної діяльності архівів виокремлено кілька напрямів комунікативності: у сфері управління, сфері економіки, політичному житті, науковій діяльності, культурно-духовному житті, соціально-правовому напрямі. Набуваючи глобального характеру, інформаційні технології сприяють розширенню комунікацій, формуванню інформаційного поля та соціально-комунікаційного простору архівних установ. Кожна установа формує власний комунікативний простір, який є складною системою різноманітних інформаційних потоків і комунікативних зв'язків: користувач – інформаційний ресурс. До основних напрямів діяльності державних архівів належить створення умов для всебічного використання відомостей, що містяться в документах НАФ України [12].

Рисунок 3.1 – Форми традиційного використання ретроспективної документної інформації архівів

Найпоширенішими формами традиційного використання ретроспективної документної інформації архівів є ініціативне інформування; виконання соціально-правових, генеалогічних і тематичних запитів громадян; експозиційна робота архіву; використання через засоби масової інформації; користування документами в читальній залі; публікування документів (рис. 3.1). Формами ініціативного інформування вважають також реклами, буклети, плакати,

документальні фільми, фотоальбоми, що мають рекламно-довідкове значення і наближають інформацію НАФ до потенційного користувача (рис. 3.2).

Рисунок 3.2 – Форми ініціативного інформування ретроспективної документної інформації архівів.

Сьогодні архіви поряд з використанням традиційних форм роботи активно впроваджують інноваційні форми та засоби архівної комунікації через використання документальної та музейної спадщини, створюють електронні інформаційні ресурси, забезпечують оперативний швидкий доступ до архівних документів. З'являються нові форми комунікації, викликані розвитком глобальної комунікаційної системи. Інтернет та нові медіа виступають основним простором групової та міжособистої комунікації, що генерують нові смисли і способи взаємодії.

Переваги цифровізації, що сприяють оптимізації роботи всіх архівних процесів, створенню повноцінного цифрового простору з його необмеженими можливостями віддаленого онлайн-доступу до архівних інформаційних ресурсів, якісно вплинули й на розвиток комунікативної взаємодії архівів зі споживачами архівних продуктів та послуг. Із розвитком цифрового суспільства активізується процес переходу архівних установ до нових інформаційно-комунікаційних технологій у взаєминах із суспільством і державою, що у свою чергу, веде до

зміщення акцентів на представлення та поширення цифрової ретроспективної інформації для задоволення інформаційних потреб споживачів. Встановлено, що у цифровій соціально-комунікаційній взаємодії архівних установ зі споживачами архівних ресурсів все активніше застосовуються інструменти цифрових комунікацій, пов'язані з порталами, сайтами, соціальними мережами тощо, за допомогою яких здійснюється обмін інформацією, популяризація національного культурного надбання. Вебсайти архівів, які є найбільш популярним інструментом онлайн-комунікації архівних установ зі споживачами архівної інформації. Наявність у кожного державного архіву офіційного вебсайту є невід'ємним складником його інформаційної діяльності та різносторонньої комунікації із суспільством та його інститутами (Додаток А). Проте, щоб бути ефективним інструментом комунікації з широким загалом, він повинен постійно оновлюватися та наповнюватися якісним інформаційним контентом [4]. Формування потужного цифрового архівного фонду України потребує створення ефективної інформаційно-комунікаційної інфраструктури доступу до архівних ресурсів. Основою її функціонування, як вже повідомлялося вище, є офіційні вебсайти державних архівних установ, що надають інформацію про особливості складу й структури фондів, доступ до бібліографічних та повнотекстових баз даних архівних документів, пропонують користувачам широкий спектр довідково-пошукових сервісів, документальних виставок, віртуальних екскурсій, інших видів дистанційних інформаційних продуктів і послуг [17, с. 32].

Проте, окрім сайтів установ, складником віртуального архівного простору, сформованого для задоволення інформаційних потреб користувачів, є представництва в популярних соціальних мережах, створення блогів, відеоканалів, участь в онлайн-презентаціях, організація віртуальних документальних виставок, віртуальних екскурсій тощо. Архіви організовують також використання документної інформації у вигляді тематичних бесід, бесід-інтерв'ю, репортажів, пресконференцій [3].

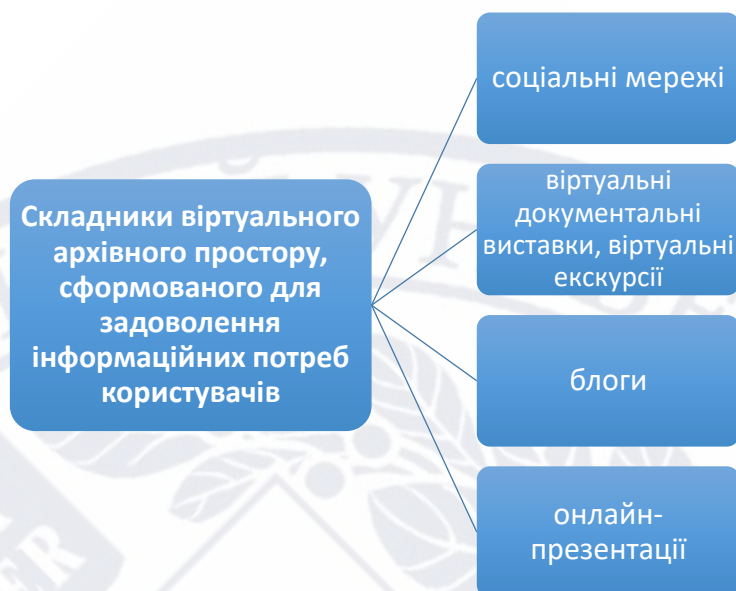

Рисунок 3.3 – Віртуальний архівний простір, сформований для задоволення інформаційних потреб користувачів.

Віртуалізація соціально-комунікативного простору, в структурі якого активно функціонують архівні установи, є важливим чинником визначення пріоритетних форм подання інформації, проведення на високому сучасному рівні наукові та культурницькі заходи (рис. 3.3). Ними передусім стають електронні презентації та різноманітні за внутрішньою структурою і призначенням віртуальні виставки, які мають значні переваги перед традиційними.

Таким чином, отримані результати дозволяють зробити висновок, що процес формування віртуального інформаційного простору архівних установ для задоволення потреб споживачів інформації відбувається неоднорідно: мережеві представництва архівів перебувають на різних стадіях розвитку. Архіви, які активно впроваджують та розвивають інформаційно-комунікативні технології, мають можливість широко представляти свої документні масиви та інформаційні ресурси у форматах, зручних усім учасникам комунікативного процесу

Незважаючи на позитивну динаміку, залишаються проблемні питання, адже виставкова діяльність сьогодні потребує нових форм як візуальної подачі матеріалу, так і побудови експозиції. Сучасні тенденції виставкової діяльності пропонують зміну парадигми форми спілкування того, хто передає інформацію, і

тих, хто сприймає її. Актуальними є питаннями застосування у виставковій діяльності архівних установ сучасних мультимедійних і аудіовізуальних ефектів, використання сучасного виставкового обладнання, світлових інсталяцій, систем направленої звуку, інструменти відео-мепінгу та саунд-дизайну, які успішно використовуються в інших країнах.

З'являється така форма використання архівної інформації, як оприлюднення архівних документів через пресу, радіо, телебачення. Активна взаємодія із ЗМІ, широкою громадськістю є важливим інструментарієм у популяризації та представленні архівних документів, свідченням того, що діяльність Державної архівної служби України загалом і кожної архівної установи, зокрема, базується на принципах прозорості та відкритості [6, с. 86].

3.3 Формування та збереження культурної пам'яті та національної ідентичності в умовах цифрової трансформації – місія архівних установ України

Архіви – це пам'ять установи, яка дає своїм користувачам обізнаність про справжню історію та знання їхніх прав і обов'язків від минулого до сьогодення, комунікативний засіб спілкування та взаємодії [47].

Бурхливі геополітичні зміни не позбавили сенсу основної думки вчених різних поколінь: для того, щоб використати увесь досвід минулих часів, щоб запобігти помилкам у дальшому будівництві, щоб зрозуміти розвиток і напрямки життя, потрібно звернутися до архіву, щоб знайти відповідь на актуальні питання сучасності. У сучасному розвитку українського суспільства велике значення має ретроспективна комунікація минулого і сьогодення через доступ до архівних документів. Реалії часу перетворили класичні сховища, якими є архіви, у соціальні інституції, що забезпечують широкий доступ до своїх інформаційних ресурсів, нових знань, надають можливість здійснювати наукові відкриття та впливати на соціально-політичний розвиток суспільства. Важливість збереження історичної та культурної спадщини зумовлена зростанням обсягів інформації.

Спільною соціальною функцією і суспільною місією архівних установ, як інституцій національної пам'яті, є зберігання історико-культурного надбання, зафіксованих у матеріальній формі видів і проявів суспільної пам'яті.

Складником вітчизняної і світової культурної спадщини є Національний архівний фонд України, про діяльність та значення якого зазначалося вище. НАФ України – це масив архівних документів, що відбивають історію духовного й матеріального життя народу України, мають культурну цінність і є надбанням української нації. Крім того, збільшилась кількість звернень громадян до архівів, забезпечувалося надання рівних прав і можливостей у користуванні документальною спадщиною всім громадянам. Збільшення суспільного та наукового інтересу до національного культурного надбання України, закономірно призвели до усвідомлення, що пріоритетним напрямом діяльності архівної галузі є забезпечення вільного доступу громадян до архівної інформації.

Оприлюднення документів у цифровому форматі – чи не єдина наразі можливість надати широкому загалу безперешкодний онлайн-доступ до культурного надбання, яке зберігається в архівних установах України. Серед низки функцій, які виконують оцифровані матеріали загалом і цифрові колекції архівних документів зокрема, науковці виокремлюють інформаційно-комунікаційну функцію [5].

Одним із головних суспільних інструментів збереження культурної спадщини нації слугує архівна система. Основним напрямом інформатизації архівної та бібліотечної галузей є оцифрування фондів і надання дистанційного доступу до них, створення електронних каталогів, виставок тощо. Вчені у своїх дослідженнях піднімають питання створення концептуальної моделі онлайн-платформи для колаборативного обміну міжнародним досвідом зі збереження культурної спадщини в архівах і бібліотеках [8, с. 38]. Концепція створення Функціонування онлайн-платформи надасть можливість оперативно та якісно обмінюватися інформацією в режимі реального часу, репрезентувати нові ідеї чи позиції авторів стосовно розв'язання актуальних проблем сучасної архівної й

бібліотечної галузей [30]. На часі – створення цифрових наукових архівів визначних науковців, архівування усієї цифрової продукції дослідницьких установ і дослідників, документів, які репрезентують розвиток української науки. Архів переростає у нову якість – з тихого свідка минулого він стає збудником суспільної думки, породжує ідеї, думки, які стимулюють суспільну творчість, науковий пошук.

Сучасне суспільство переживає складні стани, що набули характеру системних кризових явищ. Крім культурної спадщини, яка щодня перебуває під загрозою знищення чи пошкодження, оцифрування і збереження потребує інформація про події, що відбуваються просто зараз, під час російсько-української війни. Ці дані становлять неабияку цінність для майбутніх досліджень цих подій, а також слугуватимуть доказами скоєння воєнних злочинів РФ на міжнародних судах [40].

Війна принесла в Україну небачені впродовж останніх 80 років після Другої світової війни вбивства людей і руйнування матеріальних цінностей. Може видатися, що проблеми національної історичної та культурної спадщини у воєнний період не на часі, проте очевидно: якщо дотримуватися такої позиції сьогодні, то завтра можна втратити можливість розв'язати цю проблему взагалі. Росія системно намагається знищувати все українське. А тому захист культурної спадщини, в тому числі цифрової – один із фронтів боротьби проти російської агресії. Соціальні інституції пам'яті не стоять осторонь.

На головній сторінці сайту ЦДАГО міститься інформація «Про збір документальних свідчень військової агресії російської федерації проти України» та звернення до користувачів: «...ми сьогодні очевидці цього жахливого злочину росії проти нашого українського народу, який необхідно не просто закарбувати у пам'яті, а зробити все, щоб зібрати всі можливі документальні свідчення та докази цієї руйнівної війни, зберегти нашу сучасну історію, свідками якої нам довелося стати! Тому зараз надважливо, щоб усі ці людські історії та розповіді – жодна не була втрачена або забута!» [40]. Усе це потребує фіксації для

подальшого збереження. Працює сайт ініціативи «Архів війни» – об’єднана база відео та аудіоматеріалів про війну в Україні.

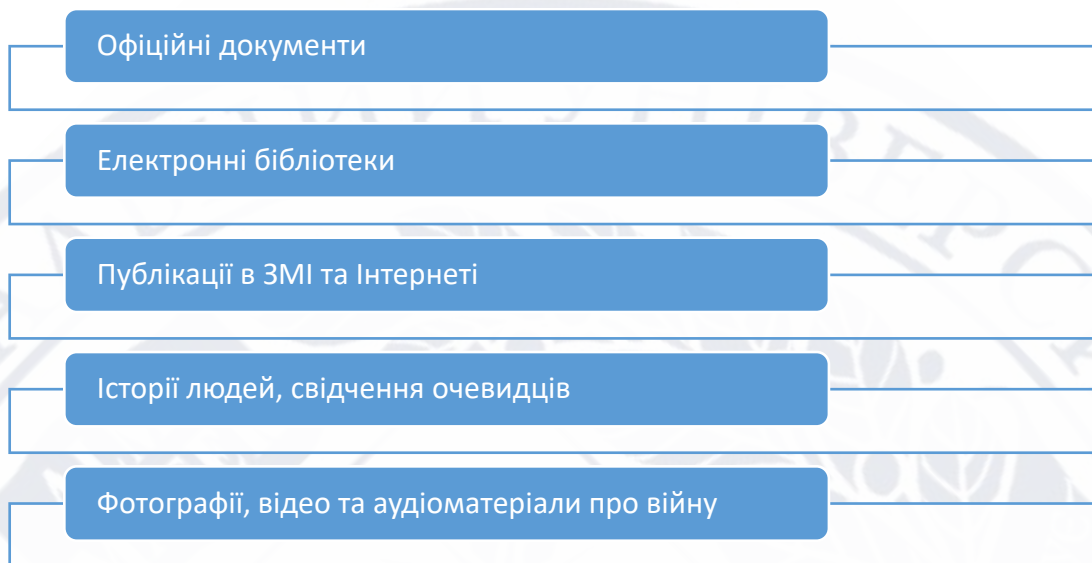

Рисунок 3.4 – Основні види та форми збереження інформації про війну.

Бібліотеки України долучилися до формування колекції Національної цифрової бібліотеки України, з метою архівування свідчення про страшні злочини росії та про незламність і стійкість українського народу, розповісти світові про те, як це – жити під час війни. Волонтери та креативні команди оцифровують не тільки документи, мапи, книжки, твори живопису, музики, кіно, а й цілі пам’ятки і будинки.

З початком російської агресії 24 лютого 2022 р. перед українськими архівістами постало першочергове завдання збереження архівних документів шляхом їх точкової евакуації у більш безпечні місця західних регіонів. Багато об’єктів культурної спадщини України зруйновано, пошкоджено чи викрадено з початку повномасштабної російсько-української війни. Від влучань російських ракет знищуються зразки давніх ремесел, унікальні пам’ятки архітектури, цілі архіви, які відновити вкрай важко чи взагалі неможливо. У таких умовах потреба збереження культурної спадщини є особливо гострою. Це можливо завдяки сучасним технологіям оцифрування. Проте і цифрові дані можуть бути пошкоджені: фізично (якщо їх зберігають на носіях) або через кібератаки

російських хакерів. Тому важливо забезпечити вже оцифровані дані від можливих загроз і зберегти їхню цілісність.

Міністерство культури та інформаційної політики анонсувало створення цифрової платформи управління національною культурною спадщиною у співпраці з ЮНЕСКО. Однак, цифрові дані, що зберігаються на флешках, дисках, вінчестерах або серверах в Україні, перебувають під загрозою втрати. Безпечнішим є збереження даних у хмарних сховищах на закордонних серверах, аби вберегти їх від можливої небезпеки. Цифрові дані на сайті доступні всім охочим, а копії надійно зберігаються за межами України. Зараз усі матеріали фактично мають три бекапи: на жорстких дисках, на хмарі та зарубіжних серверах. Такі заходи максимально захищають унікальні дані від загроз: випадкового видалення, фізичного пошкодження внаслідок обстрілів, хакерських атак тощо.

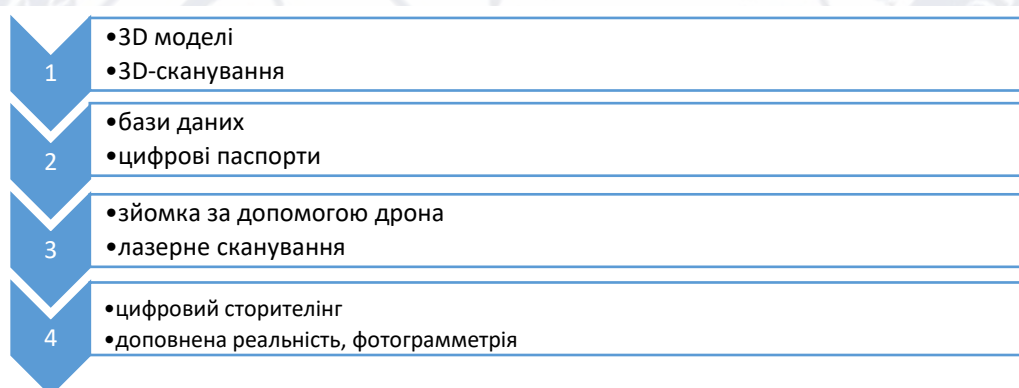

Рисунок 3.5 – Методи оцифрування культурного надбання і зберігання цифрових даних.

Сьогодні важливо активно впроваджувати різноманітні методи оцифрування культурного надбання і зберігання цифрових даних, оцифровувати пам'ятки, сканувати архітектурні споруди. Для цього використовують зокрема такі методи: 3D моделі, 3D-сканування, бази даних і цифрові паспорти, доповнену реальність, зйомку за допомогою дрона, лазерне сканування, фотограмметрію, цифровий сторителінг тощо (рис. 3.5).

3.4 Взаємодія бібліотек, музеїв, архівів у комунікаційному просторі України

Досліджуючи роль бібліотек, архівів, музеїв, простежується їх системна взаємодія як комплексного соціально-комунікаційного процесу, зорієнтованого на спільне формування комунікаційного простору. що організація формування та використання архівної інформації є інтеграційним фактором основних напрямів роботи бібліотек, архівів, музеїв, вона зближує та підносить їхню роль в усіх сферах суспільного життя.

Діяльність інституцій пам'яті формують комфортне соціокомунікаційне середовище, сприяють збереженню, охороні та передаванню майбутнім поколінням унікального ментального надбання, що міститься у культурному, історичному, освітньому, знаннєвому спадку громади, вони відтворюють її специфічні відмінності, котрі ідентифікують місцевих мешканців, викликають незмінний інтерес у дослідників, туристів. Ці окреслені риси становлять соціальну пам'ять громади, а її сховищами та носіями є місцеві бібліотеки, архіви, музеї [21, с. 9].

Попри технічні, політичні, економічні та національно-культурні складнощі, соціальні інституції пам'яті продовжують кооперуватися та об'єднуватися, прагнуть реалізувати певний глобальні проєкти, чи протистояти тим, хто заважає досягненню наших цілей. Особливо це актуально сьогодні, коли наша країна перебуває в умовах воєнного стану. Саме сьогодні надзвичайно важливою є роль бібліотек, архівів, музеїв як соціальних інститутів, які збирають та зберігають джерела соціальної, історичної, національної пам'яті, організовують їх збереження, здійснюють наукову, інформаційну та культурну діяльність; визначено їхні основні функції, законодавчі засади цих установ [13].

Співпраця соціально-інформаційних інститутів має цілу низку переваг, серед яких: спільні проєкти, які відкривають ширші можливості з пошуку ресурсів та їх фінансування; збільшення числа колекцій та їх доступність;

створення унікального інформаційного середовища; залучення громадськості до проблем установ; формування позитивного іміджу установи тощо.

На Всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях – «Бібліотеки, архіви, музеї: адаптація в умовах військової агресії» (2022), «Бібліотеки, архіви, музеї: стратегії резильєнтності» (2023) – обговорювалися такі теми: культурні інституції: мобілізація сил, засобів та ресурсів, формати взаємодії; інформаційне протистояння закладів культури російській військовій агресії; актуалізація бібліотечних фондів: заходи воєнного та післявоєнного часу; фонди та колекції документних пам'яток у бібліотеках, архівах і музеях України: актуальні питання обліку та збереження під час війни; проблеми збереження та охорони культурних пам'яток із фондів бібліотек, архівів та музеїв у кризові часи: взаємодія, співпраця, підтримка, досвід тощо.

Важливим напрямом діяльності бібліотек, архівів, музеїв є формування та збереження краєзнавчих документів як паперових так і електронних, які є унікальним джерелом інформації про рідний край, духовний зв'язок між багатьма поколіннями. Саме інституції пам'яті є ресурсною, ідейною базою формування інформаційно насичених соціокомунікаційних середовищ своїх міст, територіальних громад, здатних виробляти, обробляти інформацію, управляти знаннями процесами, тобто відігравати роль провідних інтелектуальних інститутів суспільства [22].

Отже, інформаційно-комунікативна сфера діяльності архівних установ відіграє ключову роль у розвитку інформаційного суспільства. Основні напрями, форми та засоби комунікативності в інформаційному архівному просторі включають використання сучасних технологій та платформ для забезпечення доступу до архівних даних. Формування та збереження культурної пам'яті та національної ідентичності в умовах цифрової трансформації є важливою місією архівних установ України. Взаємодія бібліотек, музеїв, архівів у комунікаційному просторі України підвищує ефективність збереження та популяризації національної спадщини.

ВИСНОВКИ

Тема дослідження кваліфікаційної (бакалаврської) роботи є актуальною. Огляд наукових публікацій та аналіз віртуальних ресурсів архівних установ в контексті дослідження показав, що стан інформатизації архівного простору України є достатньо висвітлений. Сьогодні інформаційна сфера є однією з найважливіших складників життєдіяльності суспільства, активно розвивається соціокомунікативне середовище архівного простору України. Попри виклики та ризики сьогодення зазначимо, що інформаційна діяльність архівних установ України наразі представлена на належному рівні.

Важливими є такі процеси, через які інформатизація архівного простору впливає на комунікацію в інформаційному суспільстві: оцифрування архівних матеріалів, перетворення фізичних архівів у цифровий формат для збереження, пошуку та доступу до інформації, розробка та підтримка баз даних, які забезпечують ефективний доступ до архівних матеріалів, зв'язок архівних систем з іншими інформаційними та комунікаційними платформами для обміну даними, використання електронних документів та цифрових підписів для управління архівами та ін. Серед механізмів, через які інформатизація архівного простору впливає на комунікацію в інформаційному суспільстві, визначено вебпортали та інтерфейси користувача:

У зв'язку з вимогами часу успішний розвиток архівної установи в цифрову епоху потребує впровадження інновацій та низки змін у різних аспектах:

1. Ідеологічний та соціокультурний аспект: формувати розуміння в суспільстві і у владних структурах значення архівних установ для розвитку культурної, економічної та політичної сфер держави; висвітлювати за допомогою мас-медіа діяльність системи архівів, розкривати їхні функції, можливості, проблеми та потреби.

2. Нормативно-законодавчий аспект: внести проблеми розвитку архівів у ширший законодавчий контекст, розробити та впроваджувати сучасні нормативи

та міжнародні стандарти; сприяти подальшій співпраці та інтеграції бібліотечних, музейних, освітніх, архівних ресурсів.

3. Організаційний, технологічний, економічний аспект: сприяти формуванню і збереженню архівних документів; сприяти впровадженню цифрових технологій в роботу установ архівного простору; сприяти організації підготовки кадрів та підвищення кваліфікації працівників архівів; залучати до фінансової підтримки архівів кошти держави, спонсорів, фондів, грантів; впроваджувати комерційне використання архівної інформації та послуг, що базуються на цифрових технологіях.

Доведено, що вплив інформаційно-комунікативного процесу на діяльність архівних установ в умовах нестабільності та викликів часу слугує розвитку інформаційно-комунікаційних процесів та розвитку кожної окремої установи як цілісної соціокультурної системи. Інформаційні архівні ресурси сприяють виробленню ефективних соціокультурних та інноваційних механізмів та зрушень. Виконуючи свою основну функцію – посередництво між утворювачами і споживачами ретроспективної документної інформації, архіви України в умовах цифрової доби та віртуалізації комунікацій зміщують акценти на представлення та поширення цифрових архівних інформаційних ресурсів для задоволення інформаційних потреб суспільства і держави, реалізації конституційних прав, основних свобод та законних інтересів кожної людини. Архіви стають людиноцентричними, а питання, що стосується доступу до архівної ретроспективної інформації, архівних ресурсів, є пріоритетним напрямом роботи архівних установ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Архівні установи України : довідник. Т. 2, кн. 2. Київ, 2012. XXVII, 602 с.
2. Білоус В. С. Бібліотека – різновекторний навігатор у соціально-комунікаційному просторі закладу вищої освіти. *Наукова еволюція досліджень бібліо-інформаційної ноосфери* : Міжнародна науково-практична конференція, Одеса, 19–21 червня 2019 р. / НБ ОНУ імені І. І. Мечникова. URL: <http://lib.onu.edu.ua/ukrayinska-naukova-evolyutsiya-doslidzhen-biblio-informatsijnoyi-noosferi>
3. Білушак Т., Комова М., Мина Ж. Віртуальний інформаційний простір архівних та бібліотечних установ. *Information, communication, society (ICS-2016)*, 19–21 травня 2016. Львів, 2016. С.322–323.
4. Божук Л. Інтернет-комунікації архівів України. Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання : монографія. Київ : НАУ, 2021. С. 61–72. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/53277>
5. Божук Л. Цифровий простір і комунікації установ соціальної пам'яті. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/53277/1/%D0%9C_2.1_%D0%A1%D1%82%D1%80.%2061-72.pdf
6. Божук Л., Ількова О. Довідково-інформаційна діяльність архівів України: виклики цифрового суспільства (на прикладі Державного архіву Вінницької області). *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*. Вінниця, 2022. Вип. 41. С.80–89.
7. Боряк Г. В., Папакін Г. В. Архіви України і виклики сучасного суспільства: штрихи до колективного портрету користувача архівної інформації. *Архіви України*. 2003. № 1–3. С. 48–52.
8. Вовк Н., Пелешишин А. Концепція створення онлайн-платформи для обміну міжнародним досвідом зі збереження бібліотечних та архівних фондів. *Вісник Книжкової палати*. 2019. №4. С. 38–42.
9. Воронкова В. Г. Становлення інформаційного суспільства як цивілізаційної парадигми розвитку сучасної України за доби глобалізації:

теоретико-методологічні та праксеологічні виміри : монографія. Запоріж. держ. інж. акад. Запоріжжя : ЗДІА, 2017.

10. Державний архів Вінницької області. URL: <https://davio.gov.ua/>.
11. Довжук І. Інформатизація архівної справи та використання інформаційних ресурсів НАФ України. *Соціум. Документ. Комунікація. Серія: Історична наука*. 2019. Вид. 7. С. 68–81. DOI <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2019-7-68-81>.
12. Дубровіна Л., Киридов А., Матяш І. Архіви, бібліотеки, музеї-джерельна основа національної пам'яті, культурної спадщини України. *Бібліотечний вісник*. 2017. №1. С. 3–10.
13. Електронний архів. URL: https://old.archives.gov.ua/Electronic/E_A.php
14. Інформація та соціум: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції / редкол.: О. М. Анісімова (голова), О. Є. Гомотюк та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. 2022, 92 с.
15. Інформація та соціум: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції / редкол.: О. М. Анісімова (голова), О. Є. Гомотюк та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. 2023. 167 с.
16. Історія організації архівної справи в Україні. URL: https://cn.archives.gov.ua/expos/temat/100_archive/100_archive_history.php
17. Калакура Я. Українська архівна наука у викликах війни та цифровізації інформаційних ресурсів архівів. *Архіви України*. 2022. С. 29-45. DOI 10.47315/archives2022.333.019
18. Кисельова А. А. Архівні ресурси України в глобальній інформаційній мережі: види, доступ, перспективи : автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2005. 16 с.
19. Ковальська Л., Яворська Т. Запобігання стиранню національної пам'яті України в умовах російської агресії. *Матеріали 12-ї Міжнар. наук. конф. ICS «Інформація, комунікація, суспільство 2023» (ICS-2023) 18–20 травня 2023 р.* Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2023. С. 57-59.

20. Левченко Л., Попова Л., Хромов А. Національні архівні інформаційні ресурси : правові засади реформування архівної справи. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2021. Вип. 1 (93). С. 249–263. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1319>.
21. Липак Г. Роль бібліотек, архівів, музеїв у формуванні соціокомунікаційного простору територіальних громад. *Бібліотечний вісник*. 2018. № 5. С.8–14.
22. Лобузіна К. В. Створення інтегрованого бібліотечного простору: основні проблеми та шляхи вирішення. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2012. № 2. С. 34–40.
23. Ляшенко В. Поняттєвий апарат з організації використання архівної інформації та користування архівними документами. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2011. Т. 19, кн. 2. С. 32–37.
24. Матяш І. Б. Методологічні засади й понятійний апарат архівознавства. *Український історичний журнал*. 2009. № 2. С. 124–134.
25. Меньківська Н. С. Інформаційна діяльність державних архівів: сутність та визначення. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2009. № 3. С. 51–55.
26. Меньківська Н. С. Види інформаційної діяльності державних архівів України. *Вісник Книжкової палати*. 2011. 9. С. 28–32.
27. Основні правила роботи державних архівів України / Державний комітет архівів України; Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. Київ, 2004.
28. Офіційний вебсайт Державного архіву Вінницької області. URL: davio.gov.ua.
29. Палеха Ю. І., Смолівик І. В., Геращенко М. В. Стандартизація в документально-інформаційній, архівній та видавничій справі : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2020. 220 с.

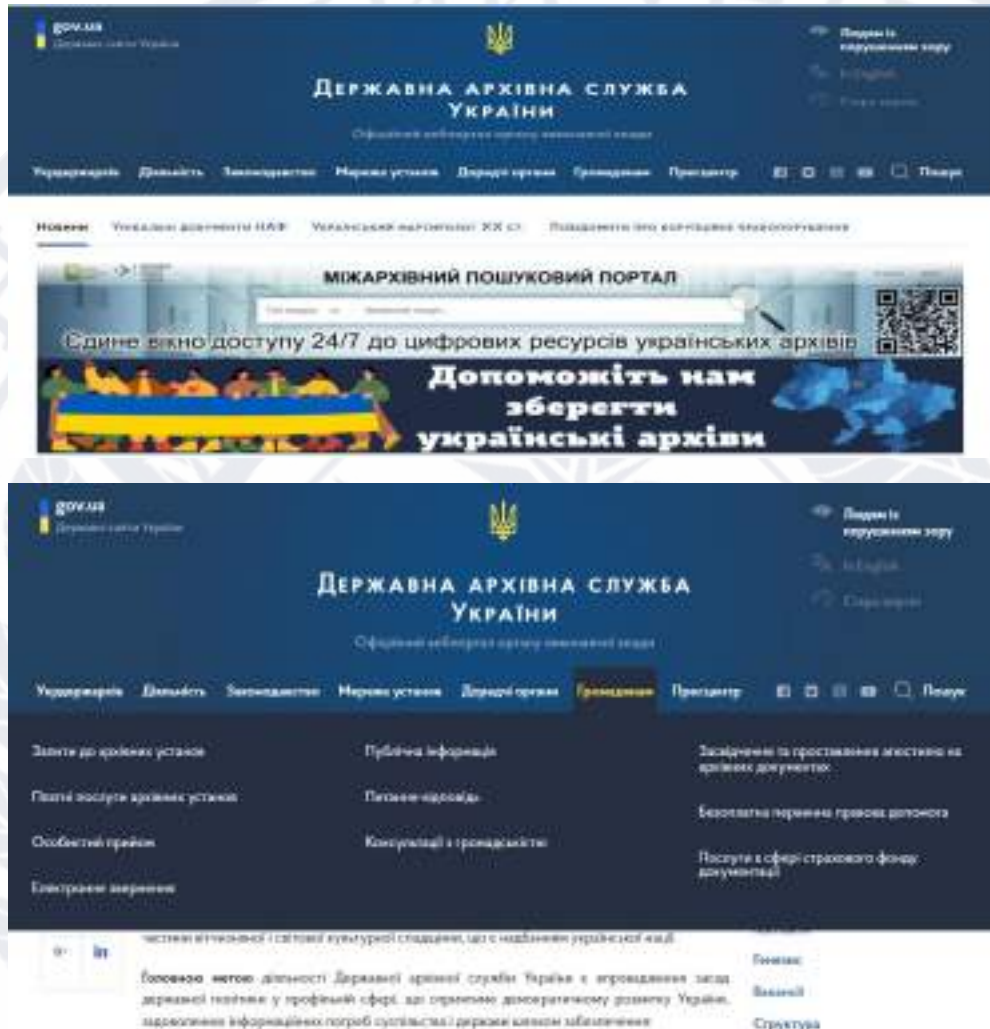
30. Пелешишин А. М., Кравець Р. Б., Серов Ю. О. Аналіз існуючих типів віртуальних спільнот у мережі Інтернет та побудова моделі віртуальної спільноти на основі веб-форуму. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. С. 212–221.
31. Про національний архівний фонд та архівні установи : Закон України. 1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text>.
32. Сенченко М. Перехід із галактики Гутенберга в галактику Цукерберга. *Вісник Книжкової палати*. 2021. № 1. С. 3–7.
33. Стратегічна програма розвитку архівної справи України на середньострокову перспективу (2019–2023 рр.) / Держ. арх. служба України, УНДІАСД ; [Л. Ф. Приходько та ін.]. Київ, 2018. 51 с. URL: https://undiasd.archives.gov.ua/doc/strateg_prog_rozv_arch_spav.pdf
34. Стратегія розвитку архівної справи на період до 2025 року Державна архівна служба України. Київ, 2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/strategiya-rozvitku-arhivnoyi-spravi-do-2025-roku>
35. Хромов А. Портал «Архіви Європи» та репрезентація України в європейському просторі оцифрованого культурного надбання. *Архіви України*. 2020. Вип. 2, №323. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/38>
36. Центральний державний історичний архів України м. Київ (ЦДІАК України). URL: <https://cdiak.archives.gov.ua/>
37. Центральний державний історичний архів України (ЦДІА України, м. Львів). URL: <https://tsdial.archives.gov.ua/index.html>
38. Центральний державний архів громадських об'єднань (ЦДАГО) України. URL: <https://tsdahou.archives.gov.ua/>
39. Шемаєв С. О. Співробітництво бібліотек, архівів, музеїв у сучасних умовах. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2012. Вип. 36. С. 166–174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2012_36_21

40. Як зберегти цифрову спадщину?: Важливі інструкції та добірки. Війна з культурою. 19 липня 2022 р. URL: <https://www.ukrainer.net/zberehty-tsyfrovu-spadshchynu/>
41. Feng C., Liu S. Lecture Notes in Computer Science (including subseries Lecture Notes in Artificial Intelligence and Lecture Notes in Bioinformatics) : *18th International Conference on Intelligent Computing, ICIC*. 2022. V. 13395, LNAI. P. 662–671.
42. Formenton D., Gracioso L. D. Web archiving: systematization of reasons and justifications for archiving websites. *EM QUESTAO*. 2024. V.30.
43. Hegarty K. Imagining permanence on the web: Tracing the meanings of long-term preservation among the subjects of web archives. *NEW MEDIA & SOCIETY* 2023.
44. Jin J., Xu J. Research on digital information management of government archives under the background of big data Proceedings – 2021 : *2nd International Conference on Big Data Economy and Information Management*. BDEIM, 2021. P. 457–460.
45. Li S. Problems and Countermeasures of Digital Management of University Archives. *Advances in Intelligent Systems and Computing* : International Conference on Intelligent Systems Applications in Multi-modal Information Analytics. 2019. V. 929. P. 515–521.
46. Lobbé Q. Continuity and discontinuity in web archives: a multi-level reconstruction of the firsttuesday community through persistences, continuity spaces and web cernes. *Internet Histories*. 2023. V. 7, Is. 4. P. 354–385.
47. Luyombya D., Sendikadiwa E., Mulindwa E. Examining archives management practices and service delivery in Mpigi district local government in Uganda. *Information development*. 2023.

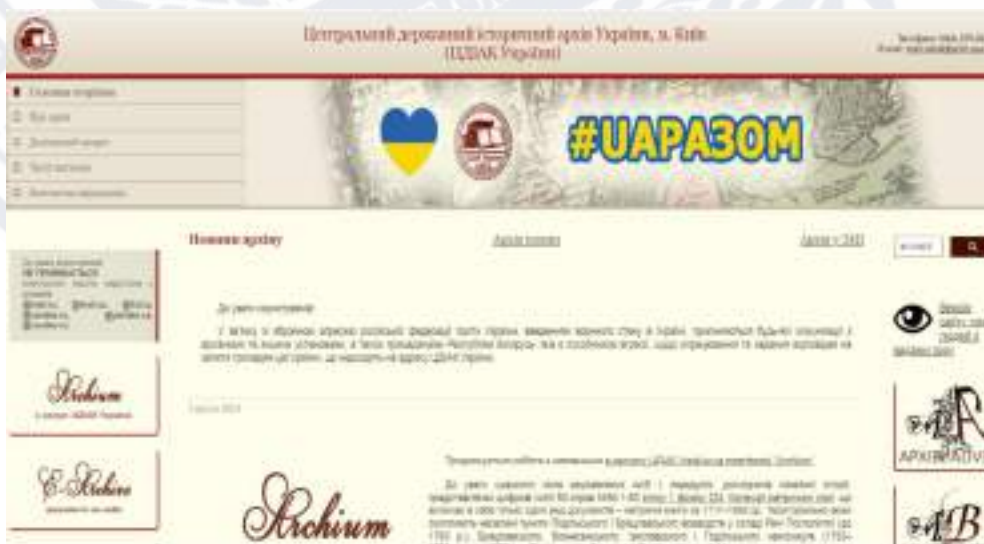
ДОДАТКИ

ДОДАТОК А. Вебсайти державних архівних установ України

Державна архівна служба України <https://archives.gov.ua/ua>

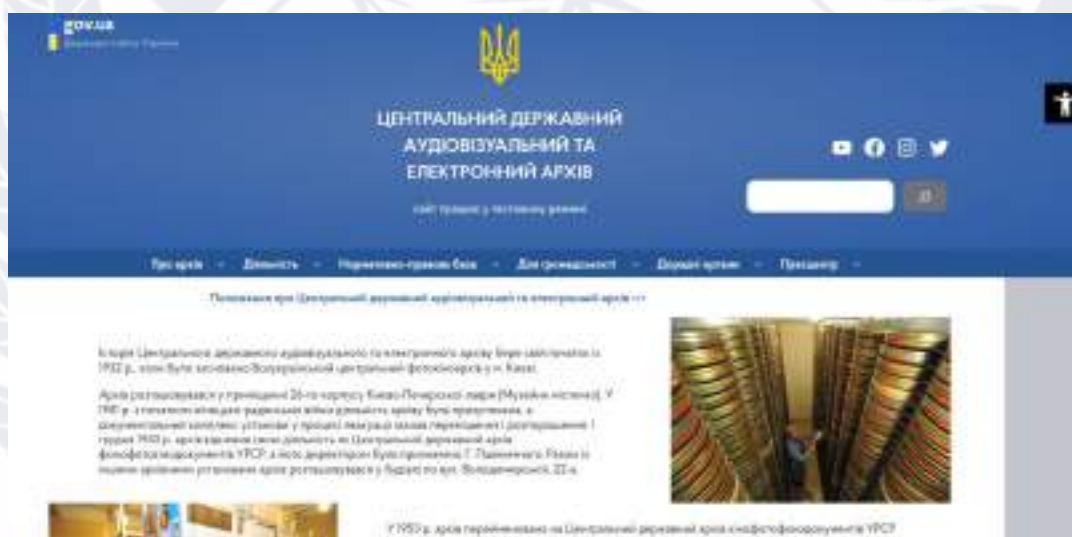
Центральний державний історичний архів України м. Київ (ЦДІАК України)
<https://cdiak.archives.gov.ua/>

Центральний державний архів громадських об'єднань (ЦДАГО) України
<https://tsdahou.archives.gov.ua/>

Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів (ЦДАЕА)
<https://tsdaea.archives.gov.ua/2022/08/30/czentralnyj-derzhavnyj-kinofotofonoa/>

Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва (ЦДАМЛМ) України
<https://csamm.archives.gov.ua/>

Державний архів Вінницької області <https://davio.gov.ua/>.

